
LUPAUS LAADUKKAASTA LEIRISTÄ

Lasten Kesä ry:n leiritoiminnan laatukäsikirjan sisäinen auditointi

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Ohjaustoiminnan koulutusohjelma

Lahdensivu, 12.11.2012

Kirsi Salo

Lahdensivu
Ohjaustoiminnan koulutusohjelma
Pedagoginen ohjaustoiminta

Tekijä	Kirsi Salo	Vuosi 2012
Työn nimi	Lupaus laadukkaasta leiristä – Lasten Kesä ry:n leiritoiminnan laatukäsikirjan sisäinen auditointi	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi lastensuojelujärjestö Lasten Kesä ry, joka järjestää lasten ja nuorten leirejä ympärivuotisesti koulujen lomaaikoina. Opinnäytetyön tekijä on työskennellyt järjestössä usean vuoden ajan, joten oli luontevaa tehdä opinnäytetyö tutulle ja tärkeälle toimijalle.

Lasten Kesä ry:n laatukäsikirja Leirilupaus ohjaa järjestön leiritoiminnan suunnittelua ja järjestämistä. Tutkimuksen tarkoituksena oli luoda laatukäsikirjasta ajankohtainen ja toteutuvaa leiritoimintaa vastaava uudistettu, yksiselitteinen ja selkeärakenteinen Leirilupaus. Opinnäytetyössä tutkittiin mitä on laadukas leiritoiminta, miten leiritoiminnan laatukäsikirja on ohjannut järjestön leirihenkilökuntaa leirien suunnittelussa ja järjestämisessä sekä sitä, onko Leirilupauksen päivittämiselle tarvetta, jotta se vastaisi paremmin toteutuvaa leiritoimintaa. Tutkimuksesta saatujen tulosten ja niistä tehtyjen johtopäätösten pohjalta Leirilupauksesta laaditaan päivitetty versio.

Tutkimus suoritettiin leirihenkilökunnan eli leirin johtajien, ohjaajien sekä keittiö- ja siivoushenkilökunnan haastatteluin. Lisäksi leiritoimintaa havainnoitiin kesän 2012 ajan. Tutkimusaineisto kerättiin järjestön kahdesta leirikeskuksesta Hauholta ja Miehikkälästä eikä leirikeskusten tuloksia eroteltu toisistaan. Myös Lasten Kesä ry:n toimintaa esitteleviä esitteitä, asiakirjoja ja muita julkaisuja hyödynnettiin Leirilupauksen päivittämisessä.

Työn teoreettisen viitekehys käsitteli laatua, laadun hallintaa ja arviointia organisaatiossa sekä laadunhallinnan dokumentointia laatukäsikirjaan. Toinen työn keskeinen teoriasisältö oli lastensuojelu ja etenkin lasten ja nuoren leiritoiminta yhtenä ehkäisevän lastensuojelun toimintamuotona.

Avainsanat Laatu, laadun arviointi, laatukäsikirja, lastensuojelu, leiritoiminta

Sivut 32 s. + liitteet 4 s.

Lahdensivu
Degree programme of Crafts and recreation
Pedagogic Crafts and recreation

Author	Kirsi Salo	Year 2012
Subject of Bachelor's thesis	Promise of the high-quality camp – Internal audit of the quality manual for Lasten Kesä ry's camp activities	

ABSTRACT

This thesis was commissioned by the child welfare organization Lasten Kesä ry, which organizes camps for children and young people throughout the year during school holidays. The author of the thesis has worked for the organization for several years and wanted to write the thesis on a familiar and important topic for her.

Lasten Kesä ry has used a quality manual named Leirilupaus to control the operation of the camp. The purpose of this study was to develop the quality manual into a revised, unambiguous and clearly structured Leirilupaus which better corresponds the current camp activities. This thesis examined what quality camp activities are, how the quality manual has controlled camp staff in the planning and organization of the camps and if Leirilupaus needs an update to better reflect the actual outcomes of the camp activities and be more clearly structured. Based on the results of the study and the obtained conclusions Leirilupaus will be updated.

The study was conducted through interviews with camp staff, including camp directors, counselors, as well as kitchen and cleaning staff. The camp activities were also observed in the summer of 2012. The research data were collected from the both camp centers of the organization in Hauho and Miehikkälä, and the results of the camp centers were not separated. In addition, brochures, documents, and other publications presenting the activities of the association were used as secondary data in the update of Leirilupaus.

The theoretical framework of the thesis was derived from the concepts of quality, the management and evaluation of quality in the organization, and quality management documentation in the form of a quality manual. Furthermore, theories on child welfare, focusing on children's and young people's camps as preventive child welfare form the bases of the research.

Keywords Quality, quality assessment, quality manual, child welfare, camp activities

Pages 32 p. + appendices 4 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
1.1	Lasten Kesä ry.....	2
1.1.1	Järjestön historia.....	2
1.1.2	Järjestön toiminta ja sen tavoitteet	3
1.2	Tutkimusongelma ja tutkimuksen tavoite	4
2	LAADUN KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELYÄ	5
2.1	Laadun historia ulottuu pitkälle.....	5
2.2	Laadunhallinta organisaation toiminnassa	6
2.3	Laadun arvioinnilla kohti toiminnan kehittämistä	7
2.4	Auditointi laadun arvioinnin menetelmänä	7
2.5	Laatukäsikirja osana laadunhallinnan dokumentointia	8
3	LASTENSUOJELU TURVAA LASTEN EDUT	9
3.1	Lastensuojelulaki ohjaa toimintaa.....	9
3.2	Ehkäisevä lastensuojelu pyrkii varhaiseen puuttumiseen	10
3.2.1	Lastensuojelulain vaikutus ehkäisevään lastensuojelutoimintaan.....	11
3.2.2	Lasten ja nuorten leirit osana ehkäisevää lastensuojelua	11
3.3	Laadukasta lastensuojelua	12
4	TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	14
4.1	Tutkimusmenetelmät.....	14
4.1.1	Haastattelut	14
4.1.2	Havainnointi	15
4.1.3	Lasten Kesä ry:n toiminnasta kertovat dokumentit	15
4.2	Tutkimuksen kulku.....	16
4.3	Aineiston analysointimenetelmät	17
4.4	Tutkimuksen luotettavuus	17
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET	18
5.1	Laadukkaan leiritoiminnan määrittelyä.....	18
5.2	Leirilupaus toimintaa ohjaamassa	19
5.3	Leirilupauksen uudistaminen	20
5.3.1	Sisällön korjaaminen	20
5.3.2	Rakenteen ja ulkoasun korjaaminen	21
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	22
6.1	Tulosten yhteenveto	22
6.2	Ehdotelma uuden leiritoiminnan laatukäsikirjan sisällöstä.....	23
7	POHDINTA.....	27
	LÄHTEET	29
Liite 1	Lasten kesä ry:n leirilupaus 2008	
Liite 2	Haastattelukysymykset	

1 JOHDANTO

Lastensuojelulliset kysymykset ovat olleet viime vuodet esillä julkisuudessa paljon. Lasten ja nuorten päihteiden käyttö on lisääntynyt huolestuttavasti, perhesurmista saa lukea lehdistä liian usein, huostaanottojen määrä kasvaa ja sosiaalityöntekijät ovat ylikuormitettuja. Lasten ja nuorten hyvinvointia ei pystytä turvaamaan ja edistämään tarvittavalla tavalla ja lastensuojelutoimenpiteet ovat moninkertaistuneet viime vuosikymmenien aikana (Laajarinne 2011, 109). Osa vanhemmista ei pysty tarjoamaan lapselleen lapsen kaipaamaa ja tarvitsemaa huomiota ja huolenpitoa. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja nuorten puhelimen yleisin keskusteluaihe on arkiset kuulumiset ja jutustelu eli tarve saada aikuisen huomio (Pajamäki & Puusniekka 2012, 6-8).

Ehkäisevällä lastensuojelulla pyritään ennaltaehkäisemään lastensuojelun tarvetta ja edistämään lapsen hyvinvointia ja kasvua. Sitä tehdään julkisella, yksityisellä ja kolmannella sektorilla muun muassa lasten ja nuorten vapaa-ajan ja harrastustoimintana. Itse olen työskennellyt lasten ja nuorten leiritoimintaa järjestävässä ja kehittävässä lastensuojelujärjestössä Lasten Kesä ry:ssä kolmen kesän ajan leiriohjaajana ja muutamalla talvikauden leirillä leirijohtajan tehtävissä. Koulujen loma-aikoina järjestettävä leiritoiminta on yksi ehkäisevän lastensuojelun toimintamuoto. Sillä pyritään tukemaan lapsen ja nuoren sosiaalista kasvua ja luomaan lapselle turvallinen sekä virikkeellinen toimintaympäristö unohtamatta elämyksellisyyttä ja luonnossa toimimista.

Leiritoiminnan tulee olla laadukasta, jotta toiminnalla saavutettaisiin toivottuja tuloksia. Leiritoiminnan laatu on asiakaskeskeistä, ja sitä ohjaavat toiminnalle asetetut arvot, jotka heijastuvat laatukäsikirjasta. Laatu perustuu asiakkaiden tarpeisiin ja odotuksiin leiristä, henkilökunnan ammattitaitoon sekä järjestettyyn tavoitteelliseen leiritoimintaan. Näiden arvojen pohjalta suunnitellaan ja järjestetään leiritoimintaa. Kehittääkseen toimintansa laatua leirejä järjestävän toimijan tulee arvioida toimintaansa jatkuvasti esimerkiksi palautteen ja arviointien pohjalta.

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus Lasten Kesä ry:n laatukäsikirjan vastaavuudesta ja ajankohtaisuudesta verrattuna toteutuvaan leiritoimintaan. Tutkimuksella pyritään määrittelemään laadukkaan leiritoiminnan ominaisuuksia, järjestön henkilökunnan suhdetta laatukäsikirjaan sekä tarvetta käsikirjan uudistamisesta. Tutkimusten tulosten pohjalta leiritoiminnan laatukäsikirja päivitetään uudeksi versioksi, joka vastaa paremmin toteutuvaa toimintaa, laadukkaan leirin ominaisuuksia ja järjestön tarpeita. Lisäksi Leirilupaus uudistetaan rakenteeltaan selkeämmäksi ja sisällöltään yksiselitteisemmäksi.

Opinnäytetyössäni keskeisiä käsitteitä ovat laatu, laadun arviointi, lastensuojelu ja leiritoiminta. Teoreettisen viitekehyksen käsittelyn jälkeen esitelen tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen kulun, analysoin tutkimuksen tuloksia ja teen tulosten yhteenvedon pohjalta uuden version leiritoiminnan

laatukäsikirjasta. Pohdinnassa mietin opinnäytetyötäni prosessina sekä tutkimuksen onnistumista.

1.1 Lasten Kesä ry

Lasten Kesä ry on valtakunnallinen lastensuojelujärjestö, joka on perustettu vuonna 1952 järjestämään lomatoimintaa lapsille. Järjestö tarjoaa 6–15-vuotialle lapsille ja nuorille virkistävää ja turvallista leiritoimintaa kahdessa leirikeskuksessa, Hauhon lomakeskuksessa ja Miehikkälän kesäkylässä. Vuosittain leireillä käy noin 1000 lasta eri puolilta Suomea, pääsääntöisesti kuitenkin pääkaupunkiseudulta. Toimintaa avustaa Raha-automaattiyhdistys, ja järjestö on jäsenenä muun muassa Lastensuojelun Keskusliitossa. (Honka-Hallila 2002, 5; Kesäleirit 2012.) Leirejä järjestetään ympärivuotisesti lasten koulujen loma-aikoina, ja yhteensä leirejä on ollut vuodessa yli 20. Leirien järjestämisen lisäksi järjestö pyrkii aktiivisesti kehittämään lasten ja nuorten lomatoimintaa järjestönä sekä yhteistyössä eri sosiaalialojen toimijoiden kanssa. (Kesäleiriesite 2012; Vuosikertomus 2011.)

1.1.1 Järjestön historia

1900-luvun puolivälissä useilla lomatoimintaa järjestävillä järjestöllä oli perheiden äitien lomaviettoa varten kesäkoteja ja koululaisille kesäsiirtoiloita, mutta alle kouluikäisille lapsille kesävirikistötoimintaa oli rajoitettua. Äidit joutuvat usein ottamaan pienimmät lapset mukaansa lomalle, koska eivät saaneet järjestettyä lastenhoitoa. Lapset tuottivat lomakodissa usein häiriötä, ja pienten lasten lomatoimintaan tahdottiin parannusta luomalla heille kesänviettopaikkoja, joissa lapsia hoidettaisiin turvallisesti. Lasten Kesä ry:n perusti rouva Laila Leskinen, jolla oli kokemusta lastensuojelutyöstä sekä emäntänä toimimisesta eri lomakodeissa. Huomattuana epäkohdan lasten lomatoiminnassa hän tahtoi kehittää pienten lasten lomakotitoimintaa ja perusti Lasten Kesä ry:n. Leskinen toimi järjestön puheenjohtajana vuoteen 1956 asti. (Honka-Hallila 2002, 7-10.)

Lasten Kesä ry:n leirejä järjestettiin aluksi Helsingin Tullisaarella Aino Acktén huvilalla ja Miehikkälässä olevassa entisessä upseerikylässä. Raha-automaattiyhdistys tuki järjestöä jo sen ensimmäisenä toimintavuonna, minkä lisäksi toinen keskeinen rahoitustaho olivat lapsia leireille lähettäneet kunnat. Järjestö sai myös useita pienempiä raha- ja tavaralahjoituksia yrityksiltä ja yksityishenkilöiltä. (Honka-Hallila 2002, 11-12.)

Vuonna 1970 leiritoiminta Tullisaarella loppui ja toiminta keskitettiin Miehikkälään (Honka-Hallila 2002, 17). Kun Miehikkälän kesäkylän toiminta oli myös lopetusuhan alla rakennusten huonon kunnan takia, järjestö rakennutti uuden leirikeskuksen Hauholle Akkijärven rannalle 1980-luvun vaihteessa. Hauhon lomakeskus oli ensimmäinen lasten käyttöön suunniteltu leirikeskus, sillä aiemmin leirit oli järjestetty muun muassa vanhoissa huviloissa ja maalaistaloissa. Toiminta Miehikkälässä sai kuitenkin jatkaa rakennusten remontoinnin mahdollistumisen myötä, ja Hauhon lomakes-

kuksen valmistuttua vuonna 1983 järjestöllä oli jälleen käytössä kaksi leirikeskusta. (Honka-Hallila 2002, 52-52, 70-71.)

Leiritoiminnan lisäksi järjestöllä on ollut ympärivuotinen leikkikoulu vuodesta 1955 vuoteen 1974, jolloin se muuttui päiväkodiksi uuden päivähoitolain myötä. Päiväkodin toiminta lopetettiin vuonna 1989 kunnallisen päivähoiton kehittyessä. (Honka-Hallila 2002, 38, 85-86.) Kesäleirien lisäksi leirejä on järjestetty myös lasten muina koulujen loma-aikoina vuodesta 1965 alkaen (Honka-Hallila 2002, 37). Leirikeskuksia on vuokrattu vuodesta 1984 lähtien leirikoulukäyttöön sekä järjestöille, seurakunnille ja muille tahoille kesälomakauden ulkopuolella. 1988-1994 Hauhon lomakeskuksessa pidettiin Eteläisen kylän lapsille päiväkerhoa. (Honka-Hallila 2002, 56.)

1.1.2 Järjestön toiminta ja sen tavoitteet

Lasten Kesä ry:llä on pitkä toimintahistoria, ja vuonna 2012 järjestö täyttää 60 vuotta. Tässä ajassa yhteiskunta ja lasten elinolosuhteet ovat muuttuneet paljon, mutta Lasten Kesä ry:n leiritoiminnan tavoitteet ovat pysyneet samoina. Lapsille pyritään järjestämään turvallinen ja virkistävä loma sosiaalisessa toimintaympäristössä. Kuten jo leirien alkuaikoina nykyäänkin leirien ohjelma järjestetään lapsilähtöisesti lapsen omassa ikäryhmässä sekä koko leirin yhteisohjelmana. Toiminta on valvottua ja ohjaa leiriläisten omatoimisuuteen. Lapset majoittuvat ikäryhmittäin 3–5 hengen huoneissa, ja päivää rytmittävät säännölliset ruokailut. (Honka-Hallila 2002, 24-28.)

Leirien ohjaajat olivat heti järjestön toiminnan alusta alkaen sairaan- ja lastenhoidon, liikunnan ja askartelun opiskelijoita ja ohjaajien valinnassa kiinnitettiin huomiota sopivuuteen toimia lasten kanssa (Honka-Hallila 2002, 13). Ohjaajalta vaaditaan kärsivällisyyttä, tasapuolisuutta ja leppoisuutta. Lasten mielestä leirillä tärkeintä on turvallisten aikuisten läsnäolo. (Honka-Hallila 2002, 73-74.) Nykyään suurin osa ohjaajista on kasvatusta ja sosiaalialan korkeakouluopiskelijoita.

Leirikeskuksiin on syntynyt omanlainen kulttuuri ja useat lapset viihtyvät leireillä niin hyvin, että tulevat leirille vuosi toisensa jälkeen ja jopa useamman kerran saman kesän aikana. Järjestön toiminnan alkuaikoina leirillä saatettiin olla koko kesä, mutta nykyään leirit kestävät viikon, jotta mahdollisimman moni lapsi pääsisi leirille. (Honka-Hallila 2002, 80, 89-90; Kesäleirit 2012.) Leirillä lapsista pidetään huolta ja kaikki ovat tervetulleita, myös erityistä tukea tarvitsevat lapset (Honka-Hallila 2002, 62). Enimmillään Miehikkälän kesäkylässä vuonna 1968 oli lapsia yhteensä 180, mutta majoitustilojen pienetessä remontin takia leiriläisiä oli enintään 50 1990-luvulle tultaessa (Honka-Hallila 2002, 30, 72). Hauholla lapsia on ollut alusta alkaen enintään 80 (Honka-Hallila 2002, 54), mutta nykyään Hauhon lomakeskuksessa lapsia on kerrallaan enintään 64 ja Miehikkälän kesäkylässä 40.

Leireillä lasten sosiaalisten taitojen ja itsetunnon kehittämistä tuetaan. Leirillä toimitaan ryhmässä, joten jokainen saa uusia ystäviä ja pääsee naut-

timaan yhdessäolosta muiden lasten kanssa. Ohjelma on monipuolista ja työntekijät ammattitaitoisia. (Kesäleiriesite 2012.) Nykyään leiripäivän ohjelma koostuu muun muassa leikkimisestä, liikunnasta, musiikista, kädentaidoista, uimisesta, teemapäivistä, kerho- ja retkitoiminnasta, illanvietoista ja koko leirin yhteisistä ohjelmista (Vuosikertomus 2011).

1.2 Tutkimusongelma ja tutkimuksen tavoite

Opinnäytetyön tavoitteena on tutkia Lasten Kesä ry:n leiritoiminnan laatukäsikirjan vastaavuutta ja ajankohtaisuutta suhteessa toteutuvaan leiritoimintaan. Leiritoiminnan laatukäsikirjan laati järjestön toiminnanjohtaja Petri Paju vuonna 2007. Laatukäsikirja on nimeltään Leirilupaus (liite 1) ja järjestön johtokunta hyväksyi sen käyttöön 5.1.2008. Leirilupaus määrittelee Lasten Kesä ry:n leiritoiminnan arvoja ja käytänteitä, ja se laadittiin yhtenäistämään järjestön kahden leirikeskuksen toimintaa toteutuvan toiminnan pohjalta. Toimintaa ohjaavana käsikirjana se myös esittelee järjestön toimintaa ja leiriarkea konkreettisesti asiakkaille, yhteistyökumppaneille ja muille tahoille.

Tutkimuksen keskeisiä kysymyksiä ovat Miten leiritoiminnan laatukäsikirja vastaa toteutuvaa leiritoimintaa sekä Miten laatukäsikirjaa tulisi päivittää. Tutkimus suoritetaan haastatteluin ja havainnoinnein sekä hyödyntämällä järjestön toiminnasta kertovaa materiaalia. Lisäksi tutkimus pyrkii vastaamaan alakysymyksiin Millaista on laadukas leiritoiminta, Miten laatukäsikirja on ohjannut leiritoiminnan suunnittelua ja järjestämisistä sekä Mitä hyötyä laatukäsikirjasta on leiritoiminnalle.

Tutkimuksen tulosten pohjalta laatukäsikirjasta laaditaan uudistettu versio, joka vastaa paremmin nykyisin toteutuvaa leiritoimintaa, järjestön tarpeita ja lastensuojelutyön laatuvaatimuksia sekä on sisällölliseltä rakenteeltaan selkeämpi ja helppolukuisempi. Päivitetyn laatukäsikirjan on tarkoitus ohjata tulevaisuudessa järjestettävää leiritoimintaa sekä esitellä konkreettisesti toimintaa leireillä.

2 LAADUN KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELYÄ

Laatu käsitteenä on suhteellinen, moniulotteinen ja abstrakti (Holma 2009, 12; Lillrank 1998, 19), eikä yksiselitteistä määritelmää laadulle ole olemassa (Kekäle & Lehikoinen 2000, 35). Laatua on se, että organisaation tavoitteet, toiminnot, tuotteet ja niiden vaikutukset vastaavat niille asetettuja odotuksia, toteuttavat kestävästä kehitystä ja edistävät elämän laatua. Laatuajattelussa korostetaan ennaltaehkäisyä, resurssien hyödyntämistä ja kerralla oikein tekemistä. (Laatuakatemia 2010b; Tuurala 1998, 9.)

Organisaation laadukas toiminta, tuote tai palvelu pyrkii vaatimusten mukaisuuteen. Laadukkaalla toiminnalla pyritään täyttämään siihen kohdistuvat odotukset, joita eri tahot laadulle määrittävät. Eniten laadun määrittelyyn vaikuttaa asiakas, jonka tottumuksiin, tahtoon ja tarpeisiin pyritään vastaamaan. (Pesonen 2007, 36-37; Rousu & Holma 2004, 8.)

Laatu voidaan määritellä korkealuokkaisuudeksi, erinomaisuudeksi, johdonmukaisuudeksi, virheettömyydeksi, tarkoituksenmukaisuudeksi ja tuotavuudeksi. Mitä paremmin organisaation toiminta, tuote tai palvelu vastaa näitä ominaisuuksia, sitä laadukkaampaa toiminta on. (Ursin 2007, 23.)

2.1 Laadun historia ulottuu pitkälle

Ihmisten tarpeet ovat aina toimineet laadun lähtökohtana (Tuurala 1998, 47). Laatua on ollut ihmisen toiminnassa siitä lähtien, kun ihminen on valmistanut työkaluja ja käyttöesineitä, sillä hyvän tuotteen valmistuksessa tuli jo tuolloin ottaa huomioon esineiden laadulliset ominaisuudet, jotta tuote palvelisi tarvetta parhaiten. Varsinainen laatutoiminta syntyi kuitenkin vasta teollistumisen myötä, kun laatua alettiin kehittää systemaattisesti ja mitattavana ominaisuutena. (Tuurala 1998, 3.)

Egyptissä pyramidien rakentaminen vaati yhteistoimintaa ja mittaustaitoja, mutta tuotannon laatu ei kuitenkaan vielä pohjautunut tieteen soveltamiseen. Antiikissa luotiin matematiikan, luonnontieteiden ja filosofian välineitä, joita myöhemmin hyödynnettiin laatutoiminnassa. Keskiajalla laatu aikaansaatiin tuotteeseen osaamisen pitkään traditioon tukeutuen mestarin opettaessa kisälliä. Laadussa alettiin ottaa huomioon valmiin tuotteen vastaavuus odotuksiin, mutta vasta teollisuuden kehittyessä laatutyön huomio kiinnittyi myös itse valmistusprosessiin. (Laatuakatemia 2010a.)

1800-luvun massatuotannossa laatu perustui ennalta määriteltyihin kriteereihin ja laatu merkitsi virheettömyyttä ja yhdenmukaisuutta. Kehitystä vei eteenpäin etenkin aseellisuus, jolla oli suuri tarve yhdenmukaiseen tuotantoon. 1900-luvun alussa teollisuuden tarkastustoimet kehittivät laadunvalvontaa ja tämän seurauksena teollisuudessa ja sotilasorganisaatioissa laadunhallintaan alettiin kiinnittää entistä enemmän huomiota. Laadunvarmistuksen kehittyessä kansainvälisillä markkinoilla nousi ongelmaksi kriteerien ristiriitaisuus keskenään, ja vuonna 1985 perustettiin kansallisten standardiorganisaatioiden kansainvälinen liitto ISO - International Standards Organisation yhtenäisyyden saavuttamiseksi. (Laatuakatemia 2010a; Tuurala 1998, 3-5.)

Nykyään tuotteiden ja palvelujen laatu- ja palveluolosuhteet otetaan huomioon myös lainsäädännössä ja hallinnollisessa päätöksenteossa ankarana kansainvälisen kaupan, ihmisten ja ympäristön terveys- ja turvallisuusriskien sekä kuluttajien lisääntyvän tuotetietoisuuden takia. Organisaatioiden laatu- ja palveluolosuhteita ohjaavat eettiset ja moraaliset valinnat, toiminnan arvot ja asiakastyytyväisyyden ylläpito. (Laatuakatemia 2010a; Tuurala 1998, 8-9, 20.)

2.2 Laadunhallinta organisaation toiminnassa

Rutiininomaisella laadunhallinnalla pyritään kehittämään organisaation toimintaa, tuotteita ja palveluja pitkäjänteisesti, ennaltaehkäisemään toiminnan virheitä ja lisäämään luotettavuutta toimintaa kohtaan (Holma, Outinen, Idänpää-Heikkilä & Sainio 2001, 5-7; Kekäle ym. 2000, 43). Laadunhallinnan keskeisiä toimintamuotoja ovat toiminnan suunnittelu, johtaminen, arviointi ja kehittäminen asetettujen laatu- ja palvelutavoitteiden saavuttamiseksi (Tuurala & Holma 2008). Laatu- ja palvelutavoitteet pohjautuvat organisaation toiminnan tarkoitukseen ja tavoitteet ovat jokaisella organisaatiolla omanlaiset sekä omaa toimintaa tukevia (Holma 2009, 13; Outinen & Lindqvist 1999, 15).

Lastensuojelun laatu perustuu asiakaskeskeisiin laatu- ja palvelutavoitteisiin ja tavoitteet määritellään toiminnan päämäärän pohjalta. Tavoitteet tukevat lastensuojelutoimintaa ja takaavat, että lapsi, nuori tai perhe saa tarvitsemaansa apua. Kehitteillä olevat kansalliset lastensuojelun laatusuositukset pyrkivät takaamaan toimivat ja laadukkaat lastensuojelupalvelut sekä kehittämään niitä. Suositukset ohjaavat toimintaa yhtenäisemmäksi koko maassa sekä pyrkivät vastaamaan kasvaviin lastensuojelullisiin tarpeisiin. Niillä pyritään myös kohentamaan luottamusta lastensuojelua kohtaan ja lisäämään työn vaikuttavuutta. Laatusuositukset ovat osa kansallista lastensuojelun laadunhallintaa ja määrittelevät muun muassa lastensuojelun erilaiset palveluprosessit, valvonnan sekä henkilöstöä koskevat resurssit. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus & Suomen Kuntaliitto 2010.)

Organisaation laadun kehittämistyön tärkeimmät syyt ovat asiakastyytyväisyyden saavuttaminen, organisaation sisäisen toiminnan parantaminen ja henkilöstön tyytyväisyyden lisääminen (Pesonen 2007, 15-16). Organisaation tulee kuitenkin itse määrittää, mitkä asiat ovat sen toiminnassa laadun kannalta tärkeitä sekä miten tarkasti ne tulee määrittää. Tuotteen tai palvelun lähtökohta on asiakkaan tarve, ja tämän pohjalta organisaatio päättää omat toimintatapansa laatu- ja palvelutyössä. (Pesonen 2007, 38.)

Keskeistä laadunhallinnassa on kerätä tieto toiminnasta, analysoida kerätty tieto, tehdä johtopäätöksiä analyysin pohjalta, päättää mahdolliset toimenpiteet ja toteuttaa päätökset. Näin laatua voidaan kehittää toiminnasta kerätyn oleellisen tiedon pohjalta ja maksimoida laadunhallinnan tarkoitus ja tuottavuus. (Pesonen 2007, 50-51.)

2.3 Laadun arvioinnilla kohti toiminnan kehittämistä

Laadunhallinnan yhtenä toimintamuotona käytetään laadun arviointia. Se toimii toiminnan, tuotteen tai palvelun kehittämisen välineenä ja on yleensä kertaluontoista, tietyssä ajanjaksona tapahtuvaa toimintaa. (Kekäle ym. 2000, 43.) Arviointia voidaan suorittaa esimerkiksi kyselyin, palautelomakkein, haastatteluin, havainnoinnein, keskustelutilaisuuksin, pohdinta-tehtävin ja erilaisin toiminnallisina menetelmin (Hyttinen, Opari & Savolainen 2009, 58).

Käsitteenä arviointi tarkoittaa jonkin seikan vertaamista tiettyihin kriteereihin ja tämän perusteella tehtävää arvioivaa päätelmää. Arvioinnin tarkoituksena on tuottaa tietoa, jota voidaan soveltaa toiminnan tukena ja osana toiminnan kehittämistä. (Kiijärvi-Pihkala 2009, 14; Tuurala 1998, 41-44.) Arvioinnista saadut perustellut päätelmät voivat perustua esimerkiksi organisaation jäsenten tai asiakkaiden kokemuksiin, heiltä kerättyyn palautetietoon tai ulkoisen arvioijan arvioinnin tuloksiin (Koskinen-Ollonqvist, Paija, Pantzar, Saikkonen & Savolainen 2009, 9).

Tarve laadun arviointiin voi nousta organisaation sisältä tai ulkopuolisilta tahoilta kuten asiakkailta tai sidosryhmiltä (Kiijärvi-Pihkala 2009, 12). Arvioinnin edellytyksenä on, että arvioitavalle kohteelle asetetut tehtävät ja tavoitteet ovat tiedossa, jotta arviointi on tarkoituksenmukaista ja tuotettavaa (Hakulinen & Paija 2009, 41). Arviointia voidaan tehdä ennen toimintaa, toiminnan aikana sekä toiminnan jälkeen ja arvioinnissa voidaan käyttää valmiita tai itse kehitettyjä mittareita ja arviointikriteereitä (Rousu & Holma 1999, 60; Suomen Kuntaliitto 1998, 2).

Kiijärvi-Pihkalan (2009, 14) laadun arvioinnin prosessi jakautuu arvioitavan kohteen määrittelyyn, näytön keräämiseen ja päätelmien tekemiseen. Johtopäätösten tulee perustua kohteesta kerättyyn näyttöön eivätkä arvioijan mielipiteisiin. Näyttö perustuu arvioinnissa tehtyihin havaintoihin, haastatteluihin ja kyselyihin, joista kerätty aineisto antaa tietoa johtopäätösten ja kehittämisen tekemiseen. Johtopäätösten tekemistä varten tulee olla arvioinnin kriteerit määritelty tarkasti, jotta tiedetään, mikä on laadukasta.

2.4 Auditointi laadun arvioinnin menetelmänä

Laadunarvioinnin menetelminä voidaan käyttää kvantitatiivisia eli määrällisiä menetelmiä tai kvalitatiivisia eli laadullisia menetelmiä. Kvantitatiivisin menetelmin tarkastellaan ominaisuuksia, jotka ovat mitattavissa esimerkiksi aikoina, lukumäärinä tai suhdelukuina. Kvalitatiivisin menetelmin pyritään arvioimaan luonnollista ja kokonaisvaltaista toimintaa, jota ei voida osittaa numeerisesti. (Suomen Kuntaliitto 1998, 15.)

Toiminnan, tuotteen tai palvelun laadunhallinnassa ja arvioinnissa hyödynnetään useita eri tutkimusmenetelmiä kuten itsearviointia, vertaisarviointia ja sisäistä tai ulkoista auditointia (Kekäle ym. 2000, 43-47). Käytettävä tutkimusmenetelmä määräytyy jokaisessa arviointitapauksessa erikseen, ja menetelmän valintaan vaikuttavat muun muassa saatavissa oleva

aineisto, arvioinnin lähestymistapa ja arviointinäkökulma (Suomen Kuntaliitto 1998, 2-10).

Määräajoin tehtävän auditoinnin tavoitteena on ennaltaehkäistä organisaation toiminnassa syntyviä laatuongelmia, korjata niitä ja kehittää laatua tai toimintaa paremmaksi (Lillrank 1998, 134). Auditoinnissa arvioidaan, onko arvioitava kohde tarkoitukseen sopiva ja asetettujen tavoitteiden, vaatimusten ja kriteerien mukainen tai vastaako se toteutuvaa toimintaa. Auditointi on systemaattista sekä dokumentoitua (Laatuakatemia 2010b; Tuurala & Holma 2008), ja sen johtopäätökset johtavat mahdollisiin jatkotoimenpiteisiin toiminnan kehittämiseksi (Holma 2009, 39-41).

Auditointi voi olla organisaation sisällä suoritettua sisäistä arviointia tai ulkopuolisen tahon suorittamaa ulkoista arviointia. Sisäisen auditoinnin tehtävänä on organisaation toiminnan sisäinen valvonta (Holma 2009, 39-41), ja ulkoisessa auditoinnissa organisaatiolla on mahdollisuus saada palautetta toimintansa laadusta ulkopuoliselta asiantuntijalta, joka näkee toiminnan eri silmin kuin organisaation jäsenet (Holma ym. 2001, 49; Pesonen 2007, 190). Kuten itsearviointissa, sisäisessä auditoinnissa organisaation jäsenet eivät arvioi omaa toimintaansa, vaan arvioinnin suorittaa joku muu saman organisaation jäsen (Kiijärvi-Pihkala 2009, 18).

Sisäisessä auditoinnissa pyritään löytämään kehittämisen kohteita organisaation toiminnassa sekä varmistamaan, että toiminta toteutuu suunnitellulla tavalla. Arvioinnit kannattaa olla valmisteltu hyvin, ja niiden tulee olla tehokkaita ja järjestelmällisiä. Arvioinnissa tavoitteena on toiminnan kehittäminen, joten mukaan kannattaa valita innokkaita, ennakkoluulottomia ja innovatiivisia henkilöitä. (Pesonen 2007, 190-193.)

2.5 Laatukäsikirja osana laadunhallinnan dokumentointia

Laadunhallintaan liittyvien suunnitelmien, päätösten ja toimenpiteiden kirjaaminen eli dokumentointi on keskeistä organisaation laadunhallinnassa. Dokumentoinnilla varmistetaan laatukriteerien säilyminen asianmukaisesti, välittyminen niitä tarvitseville ja toiminnan tekeminen näkyväksi organisaation ulkopuolisille tahoille. Laaditut laatukriteerit toimivat vertailu- ja arviointiperustana toiminnan laadun määrittämiseksi sekä laatulupauksena asiakkaille. (Holma ym. 2001, 54-55; Laatuakatemia 2010b.) Laatukriteerit ovat ominaisuuksia tai piirteitä, joilla laatua määritellään. Niillä täsmennetään, mitä laadulla tarkoitetaan, ja konkretisoidaan toiminta-ajatusta. (Holma 2009, 18; Rousu ym. 1999, 27.)

Organisaation laatutavoitteet, toiminnan tarkoitus ja keskeiset toimintatavat laadun varmistamiseksi voidaan kirjata esimerkiksi laatukäsikirjaan, toimintasuunnitelmaan tai työhohjeisiin, jotka ohjaavat organisaation toimintaa (Holma ym. 2001, 54-55). Laatukäsikirjasta ei ole olemassa virallista mallia, vaan jokainen organisaatio voi tehdä siitä omannäköisensä. Se voidaan laatia organisaation koko toiminnasta tai käsittämään joitain toiminnan osia kuten kuvaamaan tiettyä palveluprosessia. Laatukäsikirja luo pohjan yhdenmukaiselle toiminnalle, ja sitä voidaan päivittää ja muokata tarpeen mukaan. (Holma 2009, 14; Rousu ym. 1999, 109-110.)

Dokumentoinnissa ei kannata kirjata kaikkia asioita vaan vain toiminnan kannalta tärkeimmät ja oleelliset. Kuvauksen tulee olla kuitenkin tärkeimpien asioiden kohdalta tarkkaa, jotta on selvää, miten pitää toimia. Mikäli jossain toiminnassa on useita mahdollisia toimintatapoja ja toiminnan suorittamisessa voi käyttää luovuutta, ei toimintaa kannata kirjata liian yksityiskohtaisesti. (Pesonen 2007, 168.)

Laatukäsikirjan avulla tieto toiminnan laatukriteereistä välittyy samanlaisena kaikille organisaation jäsenille sekä asiakkaille ja muille tahoille, joten työnohjauksen lisäksi se toimii myös ulkoisen viestinnän välineenä. Laatukäsikirjasta voi olla eri versioita organisaation omaan käyttöön ja ulkopuolisille, riippuen laatukäsikirjan sisällöstä ja tavoitteista. Laatukäsikirja auttaa ehkäisemään laatu puutteita ohjaten organisaation jäseniä toimimaan yhteisten tavoitteiden hyväksi. (Holma ym. 2001, 56-58.)

3 LASTENSUOJELU TURVAA LASTEN EDUT

Lastensuojelu on yksi vanhimmista sosiaalihuollon toimintamuodoista Suomessa (Tuurala 1998, 59). Käsitteenä lastensuojelu tarkoittaa palvelumuotoa, jonka tarkoituksena on turvata lapsen hyvinvointi ja kehitys lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toiveiden mukaisesti. Lapsia ja nuoria tulisi suojella muun muassa terveystarpeiltaan, väkivallalta ja kaupallisuuden paineilta tarjoamalla heille turvallinen ja virikkeellinen toimintaympäristö (Törrönen & Vornanen 2004, 161). Jokaisella lapsella tulee olla oikeus hyvään hoitoon, kasvatukseen, valvontaan ja huolenpitoon (Kangas 2004, 105).

Sosiaaliportin lastensuojelun käsikirjan mukaan lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu, joka käsittää lastensuojelutarpeen selvityksen, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton sekä niihin liittyvän sijais- ja jälkihuollon. Kyse on lastensuojelutyöstä, jota tehdään, kun lapsi tai nuori on lastensuojelun asiakkaana. Lisäksi varsinaista lastensuojelun tarvetta pyritään ehkäisemään ja lasten sekä nuorten hyvinvointia lisäämään ehkäisevän lastensuojelun toimilla. Näillä toimilla tarjotaan tukea koko perheelle varhaisella puuttumisella ongelmiin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012b.)

3.1 Lastensuojelulaki ohjaa toimintaa

Suomen ensimmäinen lastensuojelulaki on peräisin vuodelta 1936 ja toinen vuodelta 1983. Vuonna 1983 tehty lastensuojelulaki kumottiin 1.1.2008, kun nykyinen lastensuojelulaki (417/2007) astui voimaan. Nykyistä lastensuojelulakia on uudistettu lähes vuosittain sen voimaantulon jälkeen. Lain uudistaminen ja muuttaminen ovat johtuneet yhteisöllisistä muutoksista, uusista toimintatavoista ja muiden lakien ja asetusten vaikutuksesta. (Mahkonen 2010, 26-29; LSL 417/2007.)

Mahkonen (2010, 49) mukaan lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeudet ja edut sekä lapsen ja hänen perheensä tarvitsemat tukitoimet ja palvelut lastensuojelua toteutettaessa. Laissa painotetaan lapsen edun huomioon ottamista kaikessa viranomaistoiminnassa sekä vanhemmuuden tai muun huoltajuuden ensisijaista merkitystä lapsen hyvinvoinnissa (Räty 2007, 17). Lastensuojelulain päämääränä on lasten ja nuorten kasvuolojen kehittäminen, huoltajien tukeminen lastenkasvatuksessa ja lapsen huollon turvaaminen kaikissa olosuhteissa (Mahkonen 2010, 67). Lastensuojelulaki (417/2007) sisältää määräyksiä lastensuojelun järjestämisestä, asiakkuudesta, menettelyistä ja toimintatavoista (Mahkonen 2010, 31).

Lastensuojelulaissa on otettu huomioon lastensuojelun kannalta keskeiset perus- ja ihmisoikeudet sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimus vuodelta 1989. Lastensuojelulain lisäksi lasten oikeuksista on säädetty myös Suomen perustuslaissa 731/1999. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012b; Mahkonen 2010, 15, 49.)

3.2 Ehkäisevä lastensuojelu pyrkii varhaiseen puuttumiseen

Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia, pyritään vähentämään lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun tarvetta sekä tuetaan vanhemmuutta varhaisella puuttumisella. Lisäksi sillä pyritään estämään ongelmien syventyminen. Ehkäisevä lastensuojelu on systemaattista ja tavoitteellista toimintaa, ja sen asema on vahvistettu lastensuojelulaissa (417/2007 1:3a). (Mahkonen 2010, 45; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012a.)

Ehkäisevän lastensuojelun järjestäminen ei edellytä, että lapsi tai perhe toimisi lastensuojelun asiakkaana (Räty 2008, 20). Vastuu ehkäisevän lastensuojelutyön järjestämisestä kuuluu usealle eri toimijalle, ja sitä annetaan esimerkiksi neuvolassa, päivähoidossa, koulussa ja nuorisotyössä (LSL 417/2007 1:3a §). Työtä tehdään niin kansainvälisellä kuin kansallisella, kunnallisella, alueellisella ja yksilölliselläkin tasolla moniammatillisesti ja eri tahojen välisenä yhteistyönä. Ehkäisevän lastensuojelun palveluja voivat olla muun muassa lasten ja nuorten harrastus- ja vapaa-ajan toiminta sekä kunnalliset lasten ja nuorten peruspalvelut. (Törrönen ym. 2004, 159-168.)

Ehkäisevän lastensuojelun palveluilla pyritään estämään lasten ja nuorten syrjäytymistä ja huono-osaisuutta taloudellisin, sosiaalisin ja terveydellisin ulottuvuuksin (Törrönen ym. 2004, 166). Palvelut perustuvat paljolti lasten ja nuorten vapaaehtoiseen osallistumiseen, ja ehkäisevää työtä tehdään julkisella, yksityisellä sekä kolmannella sektorilla (Törrönen ym. 2004, 171-174).

Kehitteillä olevat lastensuojelun kansalliset laatusuosituksot käsittelevät muun muassa ehkäisevää lastensuojelua ja sen järjestämistä. Ehkäisevä lastensuojelu on tärkeä lastensuojelun toimintamuoto, ja sen tulee tavoittaa sekä lapset, nuoret että vanhemmat. Ehkäisevä lastensuojelu on kustannustehokas ja vaihtoehtoinen toimintatapa lastensuojelun tarvetta arvioidessa.

Ohjaus ja neuvonta ovat osa ehkäisevää lastensuojelua, ja sen kehittäminen eri tahojen kesken on tärkeää. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus & Suomen Kuntaliitto 2010.)

3.2.1 Lastensuojelulain vaikutus ehkäisevään lastensuojelutoimintaan

Vuonna 2010 Lastensuojelun keskusliiton tekemään tutkimukseen osallistui yhteensä noin 500 neuvoloiden ja päivähoiton työntekijää, sosiaalityöntekijää, koulujen rehtoria ja kuraattoria sekä nuorisotyöntekijää. Tutkimus selvitti uuden lastensuojelulain (417/2007) vaikutusta ehkäisevän lastensuojelun toimintatapoihin ja mahdollisuuksiin. (Paavola, Honkavaara, Muuronen, Mäkinen, Tolonen & Varsa 2010, 3.)

Tutkimuksessa selvisi, että lapsille kohdistettuja ehkäisevän lastensuojelun palveluja, kuten päivähoitoa ja koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa on saatavilla eniten ehkäisevän lastensuojelutoiminnan toimintamuodoista. Perheille kohdennettua ehkäisevää lastensuojelua kuten tukiperhetoimintaa ja lapsiperheiden kotipalvelua oli puolestaan tarjolla vähiten. Vain kuudesosa vastaajista oli sitä mieltä, että loma- ja virkistystoimintaa osana ehkäisevää lastensuojelua on saatavilla tarpeeksi ja yli puolet sitä mieltä, että liian vähän tai ei lainkaan. Vastanneiden mielestä parannusta vaatisi etenkin yhteistyön kehittäminen eri toimijoiden välillä, kuten järjestöjen ja seurakuntien osaamisen ja palveluiden hyödyntäminen ehkäisevässä lastensuojelutyössä. (Paavola ym. 2010 3, 14-20.) Myös kehitteillä olevissa lastensuojelun kansallisissa laatusuosituksissa nostetaan esille yhteistyön kehittäminen eri tahojen välillä (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus & Suomen Kuntaliitto 2010).

Yhteistyön parantuminen eri toimijoiden ja sektoreiden välillä kehittäisi leiritoiminnan saatavuutta, mutta ongelma saattaa olla myös liian vähäinen leirien tarjonta tai sosiaalityöntekijöiden huonot resurssit kuten kiire tai ammattitaidottomuus leirien suosittelussa asiakkailleen. Lasten Kesä ry:n vuosittainen täyttöaste on lähes 90 prosenttia (Vuosikertomus 2011), joten leiritoiminnalle on todellinen tarve osana ehkäisevää lastensuojelua.

3.2.2 Lasten ja nuorten leirit osana ehkäisevää lastensuojelua

Leiritoiminta tarjoaa elämän perusasioita kuten sosiaalista toimintaa, oma-toimisuutta ja säännöllisen päivärytmin. Leireillä eletään yhdessä muiden ihmisten kanssa ympäri vuorokauden usean päivän ajan ja toiminta on pitkälti ohjattua. Leirit tarjoavat kokonaisvaltaista kasvatusta, yhdessäoloa ja elämyksellisyyttä. Leiriläiset oppivat sosiaalisia taitoja, oma-aloitteisuutta, itsestä huolehtimista ja uusia taitoja. Parhaimmillaan leirillä olo vahvistaa omaa persoonaa ja auttaa itsenäistymään uusien kokemusten ja ystävien avulla. Leirien sisällöllinen toiminta riippuu leirin kohderyhmästä, sijainnista, järjestäjistä, arvoista, tavoitteista ja resursseista. (Ketola 2002, 48-52.)

Lasten ja nuorten ensimmäiset järjestäytyneet kesäleirit pidettiin Amerikassa 1800-luvulla, ja seuraavalla vuosisadalla leiritoiminta vakiintui las-

ten lomanviettotavaksi. Leirejä järjestettiin vanhempien lyhyiden lomien takia ja niillä toimittiin pääsääntöisesti luonnossa. Ohjelma koostui kasvatuksellisista näkökulmista, ja tarkoituksena oli kasvattaa leiriläisten itsetuottamusta, sosiaalisuutta ja kansallistunnetta sekä tarjota koulua vapaampaa ja vaihtelevampaa elämänrytmiä. (Anttila 2005, 69-70.)

Suomessa lasten ja nuorten leiritoiminta alkoi 1800-luvun lopulla, kun varattomilla kaupunkilaislapsilla ei ollut mahdollisuutta viettää kesälomaansa maalla. Leirit olivat koulujen järjestämiä kesäsiirtoloita, kunnes myöhemmin lasten ja nuorten kesävirkestystoiminta säädettiin lailla kuntien tehtäväksi. (Kauranne 1995, 1-12.) Leiritoimintaa järjestettiin 1900-luvun alusta myös erilaisten järjestöjen kuten uskonnollisten toimijoiden ja partiolaisten toimesta (Anttila 2005, 118-119). Leirit toivat lapsen elämään vaihtelua, ja leiritoiminta koettiin tehokkaaksi kasvatustapahtumaksi. Leireillä opittiin reippaita elämäntapoja ja luonnossa toimimista. (Nieminen 1999, 78-80.) Kesäleirien yleistyessä leiripaikkoja saivat ensisijaisesti lapset, joilla oli hankalat kotiolot tai jotka olivat tottelemattomia. Leiriarki koostui leikkimisestä ja hyödyllisistä arkisista askareista. (Anttila 2005, 198.)

Nykyään lastensuojelullisen leiritoiminnan tarjonta on kattavaa ja sitä tarjotaan sekä lapsille ja nuorille että koko perheelle. Kunnat järjestävät loma- ja virkestystoimintaa itse esimerkiksi nuorisotoimen kautta tai yhteistyössä erilaisten järjestöjen ja seurakuntien kanssa. Kuntien lastensuojelu ohjaa tukea tarvitsevan asiakkaan leireille motivoimalla ja avustamalla asiakasta käytännön asioiden hoitamisessa. Useat lastensuojelulliset leirit toimivat sekä ehkäisevän lastensuojelutyön välineenä sekä korjaavana lastensuojelun toimintamuotona. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012c.)

Ehkäisevän lastensuojelun työn arviointi on hankalaa, ja saavutukset ilmenevät usein vasta vuosien tai vuosikymmenten kuluttua (Törrönen ym. 2004, 179). Leiritoiminnan tuloksellisuuden puolesta osana ehkäisevää lastensuojelutyötä puhuu lasten ja nuorten halukkuus tulla leirille uudelleen vuosi vuodelta (Vuosikertomus 2011). Leirillä lapset saavat tukevia aikuiskontakteja ja pääsevät kehittämään sosiaalisia taitojaan motivoivaan ympäristöön (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012c).

3.3 Laadukasta lastensuojelua

Vaatimustaso palvelujen laadusta yleisesti asiakkaiden näkökulmasta on kasvavaa (Tuurala 1998, 62). Lastensuojelun laadun osa-alueita ovat muun muassa asiakaslähtöisyys, innovatiivisuus, kevytrakenteisuus, palvelukyky, vetovoimaisuus, tunnettavuus, saatavuus, luottamuksellisuus, sitoutuneisuus, avoimuus ja asianmukaisuus. Näillä ominaisuuksilla voidaan tarkastella organisaation, asiakassuhteen ja prosessin laatua kokonaisvaltaisesti. (Rousu ym. 2004, 14-20.)

Laadukkaan lastensuojelupalveluja tuottavan organisaation toiminnalla on yhteinen perusta, perustehtävä ja arvot. Se tuntee asiakaskuntansa ja yhteistyötahojensa odotukset ja tarpeet, pyrkii saavuttamaan sovitut tavoitteet ja luomaan siihen riittävät edellytykset, tekee toimintansa näkyväksi ja

seuraa sekä arvioi laatuaan säännöllisesti. Organisaation arvot heijastavat asiakaskunnan arvostamia asioita ja toiminnalle asetetut laatuksiteerit konkretisoivat hyvän laadun. (Rousu ym. 2004, 9-13.)

Kriteerit ovat usein valtakunnallisia, alueellisia tai ne voidaan laatia organisaation sisällä. Ne voivat olla sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia täydentäen toisiaan. Laatuksiteereillä voidaan määrittää muun muassa lastensuojeluorganisaation resurssit kuten tilat ja henkilöstö, toimintakäytännöt ja palvelut sekä riskienhallinnalliset elementit. Kriteerit kuvaavat sekä organisaation rakennetta että palvelun prosesseja. (Rousu ym. 2004, 45-46.)

Vuonna 2006–2008 Suomen Kuntaliiton toteuttama LapsiARVI-hanke kehitti kriteereitä lastensuojelupalvelujen laadun arvioinnin ja kehittämisen tueksi. Kriteerit toimivat perusvaatimuksina koskien kaikkia lastensuojelutyössä toimivia julkisella, yksityisellä ja kolmannella sektorilla ja niiden on tarkoitus toimia laadun arvioinnin pohjana, mutta ne ovat sovellettavissa eri ympäristöissä ja tilanteissa. (Holma 2009, 3-4, 36.)

Näiden kriteerien mukaan lastensuojelupalvelujen hyvän laadun edellytykset ovat muun muassa palvelujen hyvä saatavuus, toiminnan ohjaus, seuranta, arviointi ja kehittäminen sekä riittävät fyysiset, taloudelliset ja henkilöresurssit. Näitä ominaisuuksia pyritään kehittämään ammattitaitoisella johtamisella, suunnitelmallisuudella, asiakkaan osallisuudella sekä yhteistyöllä eri tahojen kanssa. Lastensuojelupalvelujen laatuksiteerit ohjaavat toimintaa täyttämään laatuvaatimukset asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi, palvelujen tehostamiseksi ja palvelukokonaisuuden toteutumiseksi parhaalla mahdollisella tavalla. (Holma 2009, 23-34.)

Valtakunnallisten kriteerien ja suositusten laatiminen yhtenäistää lastensuojelupalvelujen laatua ja ohjaa toimintaa kohti laadukkaampaa toimintaa. Usein kuitenkin juuri resurssien vähäisyys on syy lastensuojelupalvelujen heikompaan tasoon ja tämä heijastuu suoraan lasten ja nuorten hyvinvointiin. Sen seurauksena huonovointisuus lisääntyy ja purkautuu erilaisin oirein. Lasten Kesä ry:n leireillä panostetaan lasten ja nuorten positiiviseen kohtaamiseen, vaikkei se aina ole henkilöresurssien puitteissa helppoa. Työtä tulisi ohjata aito välittäminen, sillä se on paras tapa edistää lasten ja nuorten hyvinvointia.

4 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

Lasten Kesä ry:n leiritoiminnan laatukäsikirjan eli Leirilupauksen auditointi on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus, jonka tavoitteena on uudistaa laatukäsikirjaa vastaamaan paremmin toteutuvaa leiritoimintaa, järjestön tarpeita ja lastensuojelutyön laatuvaatimuksia sekä järjestää käsikirjan sisältö selkeämmäksi ja yksiselitteisemmäksi.

Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen kokonaisvaltaisesti kooten aineistoa luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa. Tietoa kerätään ihmisten ja toiminnan havainnoinnilla ja keskusteluun perustuvilla mittausvälineillä. Laadullisella tutkimuksella ei pyritä toiminnan tai teorian todentamiseen vaan uusien seikkojen paljastamiseen tutkittavasta kohteesta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164.)

Leiritoiminnan laatukäsikirja laadittiin viisi vuotta sitten toteutuvan leiritoiminnan pohjalta ohjaamaan järjestön leiritoiminnan suunnittelua ja järjestämistä. Tavoitteiltaan leiritoiminta on pysynyt vuosien varrella samana, mutta yhteiskunnan muuttuessa myös leiritoiminta muuttuu ja kehittyy. Kehitys ei välttämättä ole aina positiivista etenkin taloudellisten resurssien takia, mutta usein kuitenkin välttämätöntä leiritoiminnan tavoitteiden ja jatkuvuuden kannalta, jotta toiminnalla pystyttäisiin vastaamaan asiakkaiden ja yhteistyötahojen odotuksia ja vaatimuksia leiristä. Kaikkia muutoksia toiminnassa ei voida estää laatukäsikirjaan vedoten, vaan kehityksen rinnalla käsikirjan sisältö vanhentuu ja vaatii uudistamista. Leiritoiminnan laatukäsikirjan auditoinnilla pyritään uudistamaan Leirilupausta siten, että mahdolliseksi virheelliseksi sisällöksi muuttunut tieto korjattaisiin toteutuvan leiritoiminnan sekä lastensuojelutyön laatuvaatimusten pohjalta ja lupauksen sisältö järjestettäisiin selkeämmäksi ja helppolukuisemmaksi.

4.1 Tutkimusmenetelmät

Suoritin tutkimuksen Lasten Kesä ry:n leirien henkilökunnan haastatteluilta sekä leiritoiminnan havainnoinnilla kesä-elokuussa 2012. Lisäksi tutustuin aiheesta löytyvään kirjallisuuteen sekä Lasten Kesä ry:n toimintaa esitteleviin asiakirjoihin, julkaisuihin ja esitteisiin.

4.1.1 Haastattelut

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa haastattelu on tiedon keruun päämenetelmä (Hirsjärvi ym. 2009, 205). Tutkimuksessani suoritin viisi haastattelua, joista neljä oli ryhmähaastattelua ja yksi yksilöhaastattelu. Haastattelin sekä leirien ohjaajia ja johtajia että leirikeskusten keittiö- ja siivoushenkilökuntaa, sillä heillä on paras kokemus käytännön leiritoiminnasta.

Haastattelu on tutkimusmenetelmänä joustava ja sopii useisiin erilaisiin tutkimustarkoituksiin. Tietoa voidaan hankkia kielellisen vuorovaikutuksen lisäksi haastattelutilanteesta, ja haastattelijalla on mahdollisuus johdattaa keskustelua tilanteen edellyttämällä tavalla ja vastaajia myötäillen. (Hirsjärvi 2009, 204; Hirsjärvi & Hurme 2010, 34-36.) Tutkijan tehtävänä

on välittää kuvaa haastateltavan ajatuksista, kokemuksista ja tunteista. Tutkimushaastattelun tavoitteena on kerätä tietoa ennalta määritellystä aiheesta haastateltavan näkökulmasta. Tutkijan tehtävä on käsitellä tieto ja tiivistää se johtopäätöksi. (Hirsjärvi ym. 2010, 41-43.) Ryhmähaastattelu on yksilöhaastattelua vapaamuotoisempi ja haastateltavat kommentoivat asioita spontaanisti muiden osallistujien kommenttien pohjalta (Hirsjärvi ym. 2010, 69).

Tutkimukseni haastattelujen tavoitteena oli selvittää, miten toteutuva leiritoiminta vastaa laatukäsikirjassa asetettuja kriteerejä työntekijöiden näkökulmasta. Pesosen (2007, 197) mukaan laadun arviointia käsittävissä haastattelussa kysymykset jakautuvat toimintatapaa varmistaviin kysymyksiin sekä toiminnan tehokkuutta peilaaviin kysymyksiin ja kysymykset alkavat usein sanoilla mitä, miten, millainen ja miksi, jotta haastateltavat voivat vastata mahdollisimman avoimesti. Haastatteluissani etenin laajemmista kokonaisuuksista yksityiskohtaisempiin kysymyksiin.

4.1.2 Havainnointi

Havainnointi on tutkimuksen perusmenetelmä ja voi olla suunnittelematonta, mutta usein kuitenkin hyvin systemaattista ja kontrolloitua (Hirsjärvi ym. 2010, 37). Tutkimustani varten havainnoin leiritoimintaa kesän 2012 ajan, mutta hyödynnän tutkimuksessani tekemiäni havaintoja myös aiemmilta vuosilta 2010 ja 2011, jolloin olen työskennellyt järjestön kesä- ja talvikauden leireillä. Havainnointini oli sekä sattumanvaraista ja suunnittelematonta että systemaattista leiritoiminnan laatukäsikirjan sisältöön pohjaten.

Toiminnan havainnoinnilla tutkija tarkkailee toimintaa ja saa tietoa siitä, miten kohteen toiminta vastaa ennalta määriteltyä. Havainnoinnilla saadaan suoraa ja välitöntä tietoa, ja se tapahtuu toiminnan luonnollisessa ympäristössä. (Hirsjärvi ym. 2009, 212-213.) Havainnoinnilla pyrin tutkimaan, miten toteutuva leiritoiminta vastaa laatukäsikirjan asettamia lupauksia toiminnasta. Havainnointini oli osallistavaa, sillä työskentelin itse leiriohjaajana viiden viikon ajan Hauhon lomakeskuksessa. Hirsjärven ym. (2009, 216-217) mukaan osallistuvassa havainnoinnissa tutkija osallistuu tutkittavan ryhmän toimintaan ja havainnointi voi kohdistua rajattuihin kohteisiin tai toiminnan kokonaisvaltaisuuteen.

4.1.3 Lasten Kesä ry:n toiminnasta kertovat dokumentit

Haastattelujen ja havainnoinnin lisäksi keräsin aineistoa tutkimustani varten Lasten Kesä ry:n toiminnasta laadituista dokumenteista. Näitä ovat muun muassa toiminnan esitteet, 50-vuotisjulkaisu ja vuosikertomus. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa yhtenä tiedonkeruutapana voi käyttää toimijan itse tuottamia kertomuksia, raportteja ja muita dokumentteja. Näin toimijaa pyritään ymmärtämään sen persoonallisuuteen tutustuen. (Hirsjärvi ym. 2009, 217.)

4.2 Tutkimuksen kulku

Tutkimuksen aineiston keräsin kesällä 2012 viidellä haastattelulla Helsingissä, Hauholla ja Miehikkälässä. Haastatteluihin osallistui yhteensä 20 nykyistä ja vanhaa leirityöntekijää. Tämän lisäksi havainnoin kesän ajan leiritoimintaa systemaattisesti ja tutustuin yhdistyksen toiminnasta tuotetuihin dokumentteihin.

Aloitin tutkimukseni keväällä 2012, ja ensimmäisen haastattelun pidin ennen kesäleirien alkua 5.6.2012 leirien nykyisille ja vanhoille johtajille. Haastattelu pidettiin Helsingissä yhdistyksen toimistolla ja siihen osallistui viisi henkilöä. Toisen haastattelun pidin Hauhon lomakeskuksen kuudelle ohjaajalle 11.7.2012 ja kolmannen Miehikkälän kesäkylän kolmelle ja Hauhon lomakeskuksen yhdelle ohjaajalle 8.8.2012 Miehikkälässä. Tämän lisäksi haastattelin 9.8.2012 yhtä Miehikkälän kesäkylän keittiöhenkilökunnan jäsentä ja 10.8.2012 Hauhon lomakeskuksen neljää keittiö- ja siivoushenkilökunnan jäsentä. Tallensin leirien ohjaajien ja johtajien haastattelut, ja muun henkilökunnan haastatteluista tein muistiinpanoja haastattelujen aikana. Haastattelujen pituus vaihteli kymmenestä minuutista reiluun puoleentoista tuntiin. Eniten aikaa kului leirien johtajien ja ohjaajien haastatteluihin, sillä keittiö- ja siivoushenkilökunnan haastatteluissa rajasin aiheen vain leirikeskusten ruokaa, jätehuoltoa ja turvallisuutta koskeviin teemoihin.

Pyrin valitsemaan haastatteluihin henkilökunnan jäseniä, jotka ovat töissä ensimmäistä kesää Lasten Kesä ry:llä sekä jäseniä, jotka ovat tehneet töitä leireillä ja järjestön muissa tehtävissä useamman vuoden ajan. Näin osallistujilla on erilainen kokemus toiminnasta työhistoriansa johdosta. Lisäksi haastattelin tietoisesti leirien johtajat, ohjaajat ja muun henkilökunnan erikseen, jotta tutkimus olisi luotettavampi, kun haastateltavien esimiesalais-suhde ei voi vaikuttaa vastauksiin. Yhteishaastattelu saattaisi vaikuttaa haastattelun luonteeseen huomattavasti. En haastatellut toimiston työntekijöitä enkä johtokunnan jäseniä, sillä heillä ei ole ajankohtaista kokemusta nykyisin toteutuvasta leiritoiminnasta.

Haastatteluissa esittelin tutkimukseni kulun sekä tavoitteet ja kerroin leiritoiminnan laatukäsikirjasta Leirilupauksesta. Jokainen haastateltava esitteli itsensä, kertoi kuinka pitkään on työskennellyt järjestössä ja antoi luvan haastattelun tallentamiseen. Haastattelijana johdatin haastattelua kysymyksiin, mutta vastaaminen oli vapaamuotoista ja keskustelunomaista. Haastattelun lopuksi kertosin asiat, jotka olivat nousseet haastattelun aikana vahvimmin esille leiritoiminnan laatukäsikirjan uudistamisen osalta, jotta varmistuin siitä, että olin ymmärtänyt haastateltavien vastaukset oikein. Haastattelun aikana ja jälkepäin kirjoitin muistiinpanot tärkeimmistä haastattelun aiheista ja Leirilupauksen uudistamisesta.

Havainnoinnin suoritin suurilta osin Hauhon lomakeskuksessa, sillä työskentelin siellä ohjaajana 7.6.–15.7.2012. Miehikkälän kesäkylän leiritoimintaa havainnoin vieraillessani siellä 8.–9.8.2012. Havainnoinnilla keräämästäni tiedosta tein muistiinpanoja. Kesän aikana luin yhdistyksen 50-vuotisjulkaisua ja lisäksi hankin aineistooni yhdistyksen vuoden 2011 vuosikertomuksen sekä esitteitä leiritoiminnasta.

4.3 Aineiston analysointimenetelmät

Aineiston keruusta saatu materiaali analysoidaan, ja tämän pohjalta syntynyt tieto tulkitaan tutkimuksen tulokseksi (Alasuutari 2011, 40-44). Tutkimuksessani analysoin keräämäni aineiston kesän ja syksyn aikana 2012. Kuuntelin nauhoitteet ja tein niistä muistiinpanoja kirjoittaen muistiin tutkimukseni kannalta tärkeimmät pääkohdat esille nousseista teemoista. Kesäleirien loputtua elokuun 2012 puolella välissä analysoin keräämäni aineistoa kirjoittaen johtopäätösten pohjalta opinnäytetyöni. Aineiston analysoinnissa ei erotella eri haastatteluja eikä haastateltavien vastauksia työkokemuksen perusteella Lasten Kesä ry:llä.

4.4 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuudella arvioidaan tutkimuksen validiutta eli tutkimusmenetelmän kykyä mitata kohdetta tarkoituksenmukaisesti ja pätevästi. Käytännössä pyritään arvioimaan kysymysten ja saatujen tulosten sopivuutta kyseiseen tutkimukseen, teoreettisten käsitteiden siirtoa arvioitavaksi ominaisuuksiksi, valitun menetelmän toimivuutta tutkimuksessa ja menetelmän sisältämiä epätarkkuuksia. (Hirsjärvi ym. 2009, 231-233.)

Tutkimuksen kyky mitata tavoiteltuja asioita on hyvä, vaikka Hauhon lomakeskus on aineistonkeruussa Miehikkälän kesäkylää suuremmassa asemassa etenkin havainnoinnin osalta. Vain murto-osa havainnoinnista suoritettiin Miehikkälässä, sillä itselläni on paljon enemmän kokemusta Hauholla toimimisesta. Myös haastateltavista valtaosalla on enemmän kokemusta Hauhon lomakeskuksesta, mutta muutamilla heistä on vahvaa kokemusta molemmista leirikeskuksista, joten he pystyivät vertailemaan keskustusten toimintaa keskenään.

Haastateltavien määrä oli hyvä, ja pyrin saamaan haastatteluihin mukaan henkilöitä, jotka ovat kiinnostuneita järjestön toiminnan kehittamisestä. Haastatteluista tehdyissä tulkinnoissa on aina inhimillisen virheen mahdollisuus, mutta haastattelujen lopuksi kävin vielä haastattelun pääkohdat läpi, jotta varmistuin haastateltavien vastauksista. Haastattelujen kysymykset olivat tarkoituksenmukaisia tutkimuksen tavoitteiden saavuttamisen suhteen.

Havainnoinnista ja haastatteluista saadut tulokset tukevat toisiaan, ja haastatteluissa käyty keskustelu Leirilupauksesta oli todella arvioivaa ja kriittistä. Tutkimuksesta saaduissa tuloksessa pyrin tekemään kompromisseja kahden leirikeskuksen välillä, jotta molempien keskustusten toiminta tulisi kirjattua lupaukseen. Havainnointi ja haastattelu olivat tehokkaat tutkimusmenetelmät tässä tutkimuksessa.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimuksella pyritään arvioimaan leiritoiminnan laatukäsikirjan Leirilupauksen vastaavuutta ja ajankohtaisuutta toteutuvan leiritoiminnan pohjalta sekä selvittämään, miten Leirilupaus on ohjannut toiminnan suunnittelua ja toteutusta. Lisäksi tutkimuksella pyritään määrittelemään, mitä on laadukas leiritoiminta, sillä leiritoiminnan laatukäsikirjan tulisi pohjautua näihin kriteereihin.

Tutkimuksen tulokset analysoidaan haastatteluista ja havainnoinnista saatujen aineistojen perusteella sekä Lasten Kesä ry:n toiminnasta laadittujen dokumenttien pohjalta. Tulosten analysoinnissa pyritään kuvaamaan tutkimuksen tuloksia kokonaisuutena eikä erottelemaan eri tutkimusmenetelmistä saatuja tuloksia toisistaan. Myöskään Hauhon lomakeskuksen ja Miehikkälän Kesäkylän toimintaa ei erotella tuloksissa, sillä sama Leirilupaus ohjaa molempien keskusten toimintaa ja sen tulee vastata niiden toimintaa yhtäläisesti. Tuloksissa ei myöskään erotella eri haastateltavien kommentteja työtehtävän tai kokemusvuosien osalta.

Seuraavissa luvuissa esitellään tutkimuksen tulokset, jotka pohjautuvat kaikkiin käytettyihin tutkimusmenetelmiin. Tuloksilla pyritään vastamaan tutkimuskysymyksiin:

Millaista on laadukas leiritoiminta?

Miten laatukäsikirja on ohjannut leiritoiminnan suunnittelua ja järjestämisistä?

Mitä hyötyä laatukäsikirjasta on leiritoiminnalle?

Lisäksi tuloksissa käsitellään kysymyksiä:

Miten leiritoiminnan laatukäsikirja vastaa toteutuvaa leiritoimintaa?

Miten laatukäsikirjaa tulisi päivittää?

5.1 Laadukkaan leiritoiminnan määrittelyä

Tutkimuksen mukaan laadukas leiritoiminta on monipuolista, elämyksellistä ja lapsen tarpeet sekä kehityksen huomioon ottavaa. Toiminta on suunniteltua ja ohjattua mutta jättää vapauden myös lapsen omaan luovuuteen unohtamatta jatkuvaa toiminnan valvontaa. Leiritoiminnan tulee olla turvallista ja toimintaympäristön sekä leiriohjelman leiritoimintaan sekä eri ikäryhmille sopivia. Leiriläisten tulee tuntea olonsa turvalliseksi kohtaamalla luotettavia aikuisia, jotka puuttuvat ennakoivasti toiminnan epäkohtiin kuten kiusaamiseen ja vaaratilanteisiin. Leiriarjessa tärkeää on myös hauskanpito, päivittäiset rutiinit, toimintaa ohjaavat säännöt ja sosiaalisen kanssakäynti, jotka luovat leireille ominaiset toiminnan piirteet.

Ohjaajien tulee kohdata jokainen lapsi yksilönä, ja järjestetyn toiminnan tulee olla tarkoituksenmukaista, kokonaisvaltaista ja kasvatuksellista. Lasten ja ohjaajien välille muodostuu luottamus, ja ohjaajat toimivat kasvattajina omalla esimerkillään sekä toimintatavoillaan. Leirin työntekijät ovat lasten kokonaisvastuun johdosta täysi-ikäisiä ja ammattitaitoisia sekä aito-

ja, välittäviä ja huolehtivia. Koko henkilökunta luo leiriläisille mielekkään leirikokemuksen pohjaten kaiken leirillä tapahtuvan toiminnan lapsilähtöisyyteen ja lasten odotusten täyttämiseen. Lisäksi leirien toiminta perustuu lakeihin ja yleisiin suosituksiin.

Lasten Kesä ry:n leiritoiminta koetaan laadukkaaksi, ja erityistä tukea vaativat lapset ja perheet kohdataan ammattimaisesti ja kunnioittavasti. Laadukas leiritoiminta pyritään varmistamaan leirien henkilökunnan koulutuksella ja työnteon tukemisella ja ohjaamisella. Ohjaajilta vaaditaan paljon, sillä lapset ovat erilaisia ja usein suhteellisen haastavia, mutta ammattitaitoinen henkilökunta tekee aina parhaansa, jotta lapsi voi olla leirillä. Lasten henkilökohtaisiin tarpeisiin pystytään vastaamaan kiitettävän hyvin verrattuna useaan muuhun lasten ja nuorten leiritoimintaa järjestäviin tahoihin. Toiminnan tarkkailemisen, kirjaamisen ja arvioinnin avulla pystytään parantamaan toimintaa jatkuvasti, ja järjestö pyrkii oman toiminnan kehittämiseen. Laatua valvotaan sekä toiminnan suunnittelussa että järjestämisessä ja itse toiminnan jälkeen.

Leiritoiminta täyttää hyvin myös laadukkaalle lastensuojelutyölle asetetut laatuksiteerit. Toiminta järjestetään aina asiakaslähtöisesti ja siinä huomioidaan lapsen tarpeet ja toiveet. Toimintaa pyritään jatkuvasti kehittämään ja järjestön tunnettavuutta lisäämään. Työntekijät ovat sitoutuneita työhönsä ja toiminnassa huomioidaan luottamuksellisuus järjestön ja asiakkaan välillä. Vaikka järjestön toiminta on kevytrakenteista, siinä tulisi huomioida paremmin päätöksenteon avoimuus ja johtokunnan ja työntekijöiden välistä keskustelua tulisi hyödyntää kehittämisessä.

5.2 Leirilupaus toimintaa ohjaamassa

Leirilupaus ohjaa leiritoiminnan kaikkia osia ja määrittelee toimintaa ohjaavia arvoja. Se toimii perustana leiritoiminnan järjestämisessä ja markkinointivälineenä asiakkaille. Leirilupaus selventää tiivistetysti henkilökunnalle, asiakkaille ja sidosryhmille toiminnan lähtökohtia, sisältöä ja käytänteitä sekä nimensä mukaan lupaa, millaista leirielämä konkreettisesti on. Leirilupaus koetaan henkilökunnan puolesta suhteelliseksi toiminnan suunnittelussa sekä järjestämisessä, mutta suurilta osin se ohjaa leirihenkilökunnan näkökulmasta vain toiminnan suuria linjoja. Leirilupaus vastaa vanhanmuotoisena toteutuvaa toimintaa suhteellisen hyvin, mutta se vaatii sekä sisällöllisiä että rakenteellisia uudistuksia. Toiminnan ohjaamisen näkökulman lisäksi lupaus koetaan myös tärkeäksi leiritoiminnan esittelijäksi järjestön ulkopuolelle.

Arjen leiritoiminnan kannalta Leirilupauksen sisältö on kokeneelle henkilökunnan jäsenelle lähes itsestäänselvyys ja uusille ohjaajille ohje toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Kaikki toiminta suunnitellaan Leirilupauksen pohjalta, eikä toiminta voi olla ristiriitainen asiakkaille luvattu laadun kanssa. Tarvittaessa Leirilupauksesta voi tarkistaa, miten jossain epäselvässä tilanteessa kuuluu toimia, ja lupauksella voi perustella itselle, lapsille ja muille ohjaajille omia valintojaan.

Jokainen järjestössä toimiva henkilö sitoutuu noudattamaan Leirilupauksessa luvattuja asioita, vaikkakin nykyisessä lupauksessa osa kriteereistä muun muassa ruokahuollosta on ristiriitaisia toteutuvan toiminnan kanssa. Leirilupaus sisältää järjestön omasta toiminnasta ja arvoista nousseita kriteerejä, joista osa noudattaa myös kansallisia suosituksia esimerkiksi nukkumisajoista ja ruokailuista sekä lakeja kuten tupakoinnista ja koskemattomuudesta. Lupauksen asettamia kriteerejä pyritään kehittämään toiminnassa jatkuvasti, mikäli epäkohtia havaitaan. Tämä ei kuitenkaan ole toteutunut täydellisesti viime vuosien aikana, joten lupauksen uudistaminen on tarpeellista. Laadunvarmistustyötä tehdään sekä leireillä leirihenkilökunnan toimesta että järjestön työntekijöiden ja johtokunnan toimesta, jotta toiminta vastaisi asiakkaiden odotuksia mahdollisimman hyvin ja olisi laadukasta, ammattimaista ja tarkoituksenmukaista.

5.3 Leirilupauksen uudistaminen

Pääsääntöisesti Leirilupaus vastaa toteutuvaa toimintaa, mutta sen uudistaminen ja päivittäminen on ajankohtaista. Tämänhetkinen Leirilupaus koetaan osin hieman vanhentuneeksi ja vaikealukoiseksi, sillä se sisältää kriteerejä, jotka eivät ole tarpeellisia tai ne eivät toteudu toiminnassa. Tiivistämällä ja yhdistelemällä kriteereitä lupaus vastaa paremmin toimintaa ja on selkeämpi. Eniten kritiikkiä saivat ruokahuoltoa koskevat kriteerit, samojen kriteerien toisto sekä lupauksen rakenteen ja kieliopin virheellisyys.

Kriteerit tulee järjestää niin, että laatukäsikirja esittelee toiminnan erityisvahvuudet ensin leiritoiminnalle ominaisten itsestäänselvyyksien sijaan. Tulokset Leirilupauksen sisällön, rakenteen ja ulkoasun korjaamiseen on saatu pääsääntöisesti haastatteluista, joissa leirihenkilökunta vertaa lupaus-toteutuvaan leiritoimintaan.

5.3.1 Sisällön korjaaminen

Kokonaisuudessa lupauksesta tulee tehdä tiivis, helppolukuinen ja informatiivinen. Leirilupauksen tulee esitellä leiritoimintaa tasapuolisesti ja olla suunnattu jokaiselle asiakkaalle samanlaisena. Kriteerit tulee esittää yksiselitteisesti ja kokonaisina lauseina. Lupauksen sisällön tulee vastata jokaisen asiakkaan omia tarpeita korostamatta kenenkään kohderyhmän erityistarpeita leiritoiminnassa. Lupauksessa tulee ilmetä selkeästi, että jokaista lasta kohdellaan leirillä tasapuolisesti ja jokainen lapsi on tervetullut leirille lapsen erityistarpeista huolimatta.

Osa Leirilupauksen kriteereistä laajennetaan käsittämään toimintaa kokonaisvaltaisemmin yhdistämällä samanlaisia ja samanaiheisia kriteerejä. Lisäksi lupaukseen lisätään kriteerejä, jotka leiritoiminnassa toteutuvat ja kuvaavat toimintaa, mutta puuttuvat nykyisestä lupauksesta. Etenkin Lasten Kesä ry:n leiritoiminnan erityisvahvuudet kuten lasten sosiaalisen kasvun tukeminen tulee korostaa Leirilupauksessa uudessa luvussa.

Leirilupauksessa mainittuja virheellisiä sekä itsestään selviä ja turhia kriteerejä tulee muuttaa tai poistaa, jotta lupaus olisi yksiselitteisemmin tulkittavissa. Uudistamisessa tulee kuitenkin välttää liiallista karsintaa, sillä mikäli joitain asioita ei mainita laatukäsikirjassa, ei näitä tärkeitä kriteereitä tarvitse tulevassa toiminnassa huomioida. Kyseiset tavoittelun arvoiset ja uudistettuun Leirilupaukseen jätetyt kriteerit koskevat suurilta osin ruokahuoltoa. Lisäksi Leirilupauksesta pyritään poistamaan kieltomuodot, jotka ovat sävyiltään negatiivisia, jotta lupaus on sisällöltään myönteisempi.

Suuressa osassa kriteerejä tulee korjata sanamuotoja ja rakentaa yksittäiset kriteerit kokonaisiksi lauseiksi. Leirilupauksen kieliopin tulee olla oikeellista ja lauseiden kokonaisista, sillä selkeä ja virheetön kielioppi antaa ammattillisen kuvan toiminnasta. Jokainen kriteeri koostuu yhdestä tai useammasta lauseesta ja ne ovat lueteltuina allekkain.

Osa Leirilupauksen kriteereistä on esitetty tavoiteltuina kriteereinä, mutta ne eivät voi olla vain tavoiteltavia vaan niiden tulee olla käytännössä toteutuvia ominaisuuksia. Kriteereissä käytettyjä ilmaisuja ”mahdollisuuksien mukaan” ja ”pyrkii” tulisi välttää, sillä ne eivät takaa toteutuvaa toimintaa ja saattavat olla ristiriidassa todellisuuden kanssa antaen kuitenkin mahdollisuuden niiden pitämiseen lupauksessa. Laatukäsikirjan nimi Leirilupaus on hyvä ja asiakirjan sisältöä kuvaava, joten se kannattaa säilyttää nykyisenä.

5.3.2 Rakenteen ja ulkoasun korjaaminen

Laatukäsikirja sisältää lupauksia sekä toiminnan fyysisistä ja aineellisista puitteista, jotka mahdollistavat toiminnan kuten leirikeskusten ominaisuuksista, että leiritoiminnan konkreettista ja sisällöllistä suunnittelua ohjaavista ominaisuuksista kuten ruokailuista ja leiriläisten turvallisuudesta. Nämä toimintaa ohjaavat erilaiset puitteet ja ominaisuudet ovat tärkeä mainita lupauksessa, mutta ne ovat sekavassa järjestyksessä. Leirilupauksen rakenteellista sisältöä tulisi selkeyttää jaotteleamalla toiminnalliset ja fyysiset puitteet selkeämmin erikseen toisistaan, jotta lupaus olisi helpompilukuisempi.

Otsikoilla jaoteltu Leirilupaus on rakenteeltaan pääosin hyvä, mutta kriteerit ovat väärässä järjestyksessä ja samasta asiasta mainitaan monessa kohdassa. Laatukäsikirjassa kriteerien tulee olla tiiviitä, informatiivisia ja yksiselitteisiä ja samaa aihetta käsittelevät kriteerit tulee sijoittaa allekkain. Otsikkoryhmät tulee järjestellä niin, että toiminnan kannalta tärkeimmät kriteerit ovat laatukäsikirjassa ensimmäisenä, jotta järjestön toiminnan vahvuudet nousevat esille. Näitä kriteerejä ovat etenkin leiriläisen sosiaalisen kasvun tukeminen ja ammattitaitoinen henkilökunta. Lupauksen alussa voisi olla ingressi, joka kertoo lyhyesti järjestön toiminnan pääpiirteet.

Ulkoisesti Leirilupauksen tulee olla selkeä sekä houkutteleva ja graafisesti yhteneväinen järjestön muihin dokumentteihin, materiaaleihin ja www-sivuihin, esimerkiksi värien ja logon osalta. Leirilupausta ei tule sekoittaa

tai verrata leireistä kertoviin esitteisiin eikä lupaukseen lisätä kuvia toiminnasta. Leirilupauksen tulee erottaa Lasten Kesä ry muista alan toiminnoista, joten se ei voi sisältää pelkästään itsestäänselvyksiä, vaan sen avulla järjestön laadukkaan toiminnan tulee erottua laajasta tarjonnasta.

Leirilupaus tulee olla esillä ainakin suomeksi järjestön www-sivuilla kokonaisuutena, jotta asiakkaat, yhteistyötahot sekä muut toimijat voivat tutustua siihen tahtoessaan. Tämän lisäksi sen tulee edelleen olla paperisena versiona. Pituudeltaan Leirilupaus on enintään yksi A4 taitettuna vaakasuunnassa puoliksi muodostaen neljä A5-kokoiseksi sivua. Etusivulla kerrotaan lyhyesti järjestön toiminnasta sekä Leirilupauksen merkityksestä ja lopuilla sivuilla on lupauksen sisältö. Näin laatukäsikirja toimii käytännölläheisenä markkinointivälineenä toiminnasta.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Eri tutkimusmenetelmin saadut tutkimuksen tulokset ovat suurilta osin samanlaisia keskenään eivätkä eroa toisistaan merkittävästi eri leirikeskusten tai haastateltujen henkilöiden välillä. Tulokset pohjautuvat sekä haastatteluihin, havainnoiteihin että Lasten Kesä ry:n toiminnasta kertoviin dokumentteihin. Tulosten analysoinnin pohjalta Leirilupauksesta laaditaan uudistettu versio, jossa tutkimuksessa esille nousseet lupauksen puutteet, epäkohdat ja turhuudet on korjattu.

6.1 Tulosten yhteenveto

Tutkimuksen tuloksissa esitelty laadukkaan leiritoiminnan määrittely vastaa suhteellisen hyvin Lasten Kesä ry:n leiritoimintaa. Toiminnassa pyritään panostamaan laadukkaan toiminnan järjestämiseen, lapsilähtöisyyteen ja jatkuvaan kehittämiseen epäkohtien ilmetessä. Lapset ovat kaiken toiminnan lähtökohta, ja järjestö pyrkii kaikessa toiminnassaan vastaamaan lasten tarpeisiin järjestämällä ja kehittämällä leiritoimintaa.

Leirilupaus koettiin henkilökunnan keskuudessa osin hieman etäiseksi ja itsestäänselvydeksi. Tosin joitain epäselviä asioita tarkastetaan lupauksesta tarvittaessa, ja sillä perustellaan tiettyjä toimintatapoja leiriläisille. Leirilupaus kuitenkin toimii hyvänä markkinointivälineenä konkreettisten leiriarten käytänteitä etenkin asiakkaille.

Leirilupaus on viisi vuotta vanha, joten sen uudistaminen koettiin tärkeäksi. Tänä aikana järjestön leiritoiminta on kehittynyt yhteiskunnallisten muutosten mukana ja on hyvä, että lupaus vastaisi paremmin toteutuvaa toimintaa. Epäselvien ja virheellisten kriteerien korjaaminen oli tutkimuksen lähtökohta, mutta yhtä tärkeää on lupauksen ulkoasun muuttaminen houkuttelevammaksi ja sisällön uudestaan järjestely sekä kieliopillisen rakenteen korjaaminen.

Tutkimuksessa koettiin ongelmallisiksi kriteerit, jotka todettiin tärkeäksi ja tavoittelemisen arvoiseksi, mutta eivät nykyisellä toiminnalla täysin toteudu. Näitä kriteereitä ovat enimmäkseen osa ruokahuoltoa koskevista mäännöistä, jotka päätettiin kuitenkin jättää Leirilupauksen mahdollisuuksien mukaan uudessa muodossa. Kriteerien jättäminen lupaukseen takaa sen, että kyseiset kriteerit pyrittäisiin saavuttamaan tulevassa toiminnassa, sillä mikäli joitain tärkeitä kriteerejä olisi poistettu kokonaan, ei niitä tarvitsisi toiminnassa tavoitella. Kyseiset kriteerit koskevat suurilta osin leirien ruokahuoltoa ja ovat siis tulevilla toimintakausilla erityisen kehittämisen kohteena.

Kun Leirilupaus on saatu uudistettua, tulee leiritoimintaa tarkastella siis lupauksen pohjalta, jotta laadullisiin epäkohtiin pystyttäisiin puuttamaan. Kun leiritoiminnan laatukäsikirja on päivitetty vastaamaan käsitystä laadukkaasta leiritoiminnasta, voidaan leiritoimintaa arvioida ja kehittää laatukäsikirjan pohjalta.

6.2 Ehdotelma uuden leiritoiminnan laatukäsikirjan sisällöstä

Lasten Kesä ry:n Leirilupaus

Lasten Kesä ry on vuonna 1952 perustettu valtakunnallinen lastensuojelujärjestö, jonka tehtävänä on lasten lomatoiminnan järjestäminen ja kehittäminen. Järjestö on uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton, toiminta on Raha-automaattiyhdistyksen tukemaa ja toiminnalla ei tavoitella taloudellista voittoa. Järjestön leireillä käy vuosittain noin 1000 lasta ja nuorta. Leirejä järjestetään kaikkina koulujen loma-aikoina, ja tavoitteena on tarjota lapsille unohtumattomia elämyksiä ja onnistumisen kokemuksia turvallisessa ympäristössä.

Leirilupaus toimii Lasten Kesä ry:n leiritoiminnan laatukäsikirjana, jota koko henkilökunta on sitoutunut noudattamaan toiminnassaan.

Lasten sosiaalista kasvua tuetaan

- Leirillä lapsi pääsee kehittämään sosiaalisia taitojaan.
- Kaikki lapset ovat tasavertaisia.
- Lapsilla on fyysinen ja henkinen koskemattomuus.
- Toisten kiusaamista ei suvaita ja siihen puututaan heti.
- Kiusaamisen ennaltaehkäisyyn panostetaan ryhmäyttämisen avulla.
- Tunteet ilmaistaan ilman kirosanoja.
- Suomen kielen osaamattomuus ei ole este tulla leirille.
- Leirillä toimitaan ikäryhmittäin sekä yhdessä koko leirin kanssa.
- Lasten erilaiset vakaumukset ja erityistarpeet otetaan huomioon toiminnassa.
- Ohjelma ei vaadi leiriläisiltä erityistaitoja edes temaleireillä.

Työntekijät ovat taitavia ja heitä on riittävästi

- Leirin ohjaajat, johtajat ja muu henkilökunta ovat täysi-ikäisiä.
- Koko leirin henkilökunta (johtajat, ohjaajat, keittiö-, siivous- ja kiinteistönhoitohenkilöstö) on ammattitaitoista, ja lapsen positiiviseen kohtaamiseen panostetaan.
- Leirin johtajilla on kokemusta järjestön toiminnasta.
- Leiriohjaajista valtaosa on kasvatusta- ja sosiaalialan opiskelijoita tai jo valmistuneita.
- Leirin henkilökunta toimii työsuhteessa.
- Järjestö perehdyttää ja kouluttaa työntekijät työhönsä ennen kesää.
- Ohjaajia on työvuorossa aamusta iltaan vähintään yksi kymmentä leiriläistä kohden.
- Koko henkilökunnalla on velvollisuus puuttua vaaratilanteisiin ja sääntöjen rikkomiseen.

Lapsia ohjataan omatoimisuuteen ja ympäristön kunnioittamiseen

- Ohjaajien opastuksella ja avustuksella lapset petaavat sänkynsä joka aamu.
- Leiriläisillä on myös vastuuta kuten järjestäjänä toimiminen ruokailussa.
- Leiriläisiä kannustetaan reippauteen ja opetetaan luonnossa liikumiseen.
- Peli- ja leikkivälineet ovat kaikkien käytössä.
- Biologisesti hajoava jäte, paperi ja pahvijäte lajitellaan ja käsitellään luontoa kunnioittaen.
- Ruoanvalmistuksessa suositetaan lähellä tuotettuja raaka-aineita.
- Leirikeskuksiin järjestetään valvottu yhteiskuljetus usealta paikkakunnalta.

Leiriläisten perustarpeista huolehditaan

- Leirillä syödään päivittäin aamupala, lounas, välipala, päivällinen ja iltapala.
- Ruokailuun varataan riittävästi aikaa, jotta ruokailutilanne olisi kiiireetön.
- Ruoka on monipuolista ja ravitsevaa kotiruokaa.
- Ruuanvalmistuksessa toteutetaan ravitsemussuosituksia, ja lautasmallin mukaista ruokailua opetetaan ja suositellaan lapsille.
- Keittiöhenkilökunnalla on valmiudet erityisruokavalioiden toteuttamiseen.
- Keittiön toiminnassa otetaan huomioon leiriohjelma (esim. lasten poimimista marjoista voidaan paistaa piirakkaa poimijoille).
- Lasten vaatteista ja oikeanlaisesta pukeutumisesta huolehditaan ja tarvittaessa vaatteet pestään.
- Lasten perushygieneiasta huolehditaan, ja lapsia ohjataan pesemään hampaat aamuin illoin.
- Leireillä päivärytmi sekä heräämis- ja nukkumaanmenoajat ovat säännölliset.

- Lapsille turvataan mahdollisuus keskeytymättömään uneen ikäryhmästä riippuen vähintään 9–10 tunnin ajan yössä.
- Lapset liikkuvat päivittäin monipuolisesti, kukin kykyjensä mukaan.

Lasten terveydestä ja turvallisuudesta pidetään huolta

- Leirin säännöt kerrotaan leiriläisille leirin alussa.
- Henkilökunta noudattaa turvallisuusmääräyksiä, ja ennalta luodut toimintamallit hätätilanteisiin ovat koko henkilökunnan tiedossa.
- Henkilökunnalle järjestetään vuosittain ensiapu- ja turvallisuus-koulutusta.
- Keskuksissa on ajantasainen ensiapuvarustus.
- Leiriläiset ovat vakuutettuja (Keskinäinen vakuutusyhtiö Tapiola: yksityistapaturmavakuutus).
- Ohjaajat huolehtivat, että lapsen mahdolliset lääkkeet ovat vain asianomaisten saatavilla ja lääkkeiden jakamisesta vastaavat ohjaajat.
- Sairastapauksissa ollaan yhteydessä kotiin ja terveydenhoidon ammattilaisiin sekä tarvittaessa käydään lääkärissä.
- Vanhemmilta saatuja lasta koskevia luottamuksellisia tietoja ei luovuteta sellaisille tahoille, joille tieto ei ole lapsen turvallisuuden, terveyden yms. kannalta välttämätöntä.
- Ohjaaja on läsnä majoitustalolla myös öisin.
- Rannassa ja nuotiopaikoilla toiminta on valvottua.
- Tulentekovälineitä ja puukkoa käytetään vain ohjaajien valvonnassa.
- Leirillä on mahdollisuus soudella ohjaajien valvonnassa ja soutaessa kaikki käyttävät pelastusliivejä.
- Leirialueen ulkopuolelle tehdään retkiä vain ohjaajien kanssa.

Leirikeskukset sopivat lasten leiritoimintaan

- Leirialue, välineet ja tilat on suunniteltu lapsille.
- Leirialueella on selkeät rajat, jotka käydään läpi lasten kanssa.
- Leirikeskukset sijaitsevat järjestön omilla tonteilla rauhallisilla paikoilla, ulkopuolisten oleskelu ja läpikulku alueella ovat kiellettyjä (pl. Miehikkälän kesäkylän muistokohteet).
- Keskukset sijaitsevat järven rannalla (moottoriveneiden käyttö kiellettyä) ja käytössä on oma uimaranta ja rantasauna.
- Uima-alue on rajattu ja ohjaajat valvovat uimista.
- Keskuksissa on sisämajoitus ja majoittuminen tapahtuu ikäryhmittäin.
- Tytöt ja pojat majoittuvat eri huoneissa.
- Keskuksissa ei ole kerrossänkyjä ja jokaiselle leiriläiselle on varattu omat peti- ja liinavaatteet.
- Sade ei pilaa leiripäivää, sillä keskuksissa on sisätoimintatiloja.

Leirielämä poikkeaa kaupunkielämästä – edukseen

- Leirillä vietetään paljon aikaa ulkona ja luonnossa.
- Toiminta on monipuolista, elämyksellistä ja yhteisöllistä.
- Leirit ovat päihteettömiä ja savuttomia.
- Leirillä ei käytetä rahaa, katsota televisiota tai pelata tietokonepelejä.
- Oma matkapuhelin on tarpeeton leirillä. Leirin johtaja ottaa yhteyttä kotiin tarvittaessa, ja leirin johtajalle voi soittaa jokaisena leiripäivänä lapsen leiriin liittyvissä asioissa.
- Nuorellakin on oikeus olla lapsi.

7 POHDINTA

Opinnäytetyön tekeminen on ollut todella antoisaa ja opettavaista alusta loppuun asti. Työlle asetettu tavoite oli tutkia tarvetta Leirilupauksen uudistamisesta, mutta ensimmäisestä haastattelusta lähtien oli selvää, että lupaus tulee päivittää tutkimuksen pohjalta. Uusi versio Leirilupauksesta vastaa paremmin toteutettavaa leiritoimintaa ja täten toimii asianmukaisempana leirien markkinointi- ja tiedottamisvälineenä sekä toiminnan järjestämisen tukena. Sen avulla voidaan tulevaisuudessa arvioida toteutuvaa toimintaa ja kehittää sitä laadukkaammaksi.

Haastattelututkimuksen tekeminen oli opinnäytetyöprosessin alussa kaikista haastavinta, mutta koska haastateltavat olivat innoissaan aiheesta, sain itsekin luottamusta tutkimustani kohtaan. Vasta haastattelutallenteita kuunnellessani ja tuloksia analysoidessani minulle selvisi, miten tärkeää on, että kysymysten asettelu onnistuu ja haastattelija toimii haastattelun niin sanottuna puheenjohtajana. Ryhmähaastattelussa haastateltavat saattavat helposti puhua aiheen vierestä muiden kommenttien vaikutuksesta. Haastattelujen pitäminen oli prosessin vaikein vaihe, mutta sain niistä paljon tärkeää aineistoa tutkimukseeni. Haastattelut olivat tutkimuksen tärkein aineistonkeruumenetelmä.

Havainnointi tapahtui osin systemaattisesti ja osin suunnittelemattomasti. Suurin osa tekemistäni havainnoista olivat samanlaisia haastattelujen tulosten kanssa, mutta haastetta Leirilupauksen laatimiseen toi muutamat haastateltavien erimielisyydet keskenään. Näissä tilanteissa perustin päätökseni yksittäisen kriteerin kohdalla perusteltuihin mielipiteisiin tai tekemiini havaintoihin toiminnasta. Onneksi suurin osa haastattelujen tuloksista oli samanlaisia keskenään ja uuden Leirilupauksen laatiminen oli helppo perustaa tutkimustuloksiin.

Työn teoreettinen viitekehys laadusta, laadun arvioinnista, lastensuojelusta ja leiritoiminnasta perehdyttää opinnäytetyön tutkimuksen aihepiiriin kattavasti. Opinnäytetyön teorialuvut luovat pohjan tutkimukselle ja sen tulosten analysoinnille. Tutkimuksessa käsitellyt aiheet ovat tutkimuksen kannalta oleellisia ja ajankohtaisia. Ensin olin epävarma, toimiiko Leirilupaus määrittelyjen mukaan toiminnan laatukäsikirjana, mutta tutustuessani laadun käsitteisiin ja aineistonkeruun edetessä sain varmistuksen, että lupaus voidaan pitää leiritoiminnan laatukäsikirjana. Työni käsittelee siis myös laatukriteerien dokumentointia ja kirjaamista laatukäsikirjaan.

Toinen suuri teoreettinen viitekehys työssäni on lastensuojelu ja etenkin ehkäisevä lastensuojelu. Aiheena lastensuojelu on mielenkiintoinen, ja käsitteelin sitä lastensuojelulain sekä leiritoiminnan näkökulmasta. Aiheesta löytyi myös muutama kiinnostava tutkimus, joista toinen käsittelee lastensuojelupalvelujen laatukriteerejä. Teoriaosuuden työstö oli opinnäytetyön raportoinnin haastavin ja kenties työläin osa, sillä aiheesta löytyi paljon tietoa, josta suurin osa oli kuitenkin suhteellisen vanhaa. Lähdeostosten hankkiminen ja lukeminen oli aikaavievää ja oleellisen asian sopiva tiivistäminen välillä turhauttavaakin.

Tutkimuksen raportointi ja johtopäätösten tekeminen oli helpompaa ja kiinnostavampaa kuin teoriaosan kirjoittaminen. Hyvin toteutettu aineistonkeruu ja analysointi helpottivat tulosten kirjaamista sekä Leirilupauksen uuden version tekemistä. Tutkimuksessa nousi ongelmaksi lupauksen liika karsinta ja tiivistäminen, sillä tärkeitä kriteerejä, jotka eivät kuitenkaan aivan täysin toiminnassa toteudu, olisi jäänyt pois. Nämä toiminnan ja markkinoinnin kannalta tärkeät ja tavoittelemisen arvoiset kriteerit jätettiin Leirilupaukseen ja tulevana vuosina nämä kriteerit pyritään täyttämään toimintaa muuttaen. Toimintaa tulee arvioida Leirilupauksen pohjalta ja mikäli nämä kriteerit eivät täyty, tulee niiden tärkeyttä arvioida uudelleen sekä pohtia syitä niiden toteutumattomuuteen.

Tutkimuksen edetessä olen oppinut paljon uutta tutkimuksen tekemisestä, mutta myös itsestäni tutkijana ja käsittelemästäni aiheesta. Tutkimusaineiston pohjalta saadut tulokset ja johtopäätökset olivat tutkimuksen paras osa, sillä silloin todella pystyin näkemään työni tuloksen. Vaikka tutkimus tai tietyn toiminnan arviointi ei aina olisikaan näin laajamittaista, siitä saadut tulokset ovat tärkeitä toiminnan kehittämisessä ja niitä tulee hyödyntää toiminnassa.

Tutkimuksesta saadut tulokset ovat tarkoituksenmukaisia tutkimukselle asetettujen tavoitteiden suhteen, ja tulokset on johdettu tutkimuksen pohjalta kaikki kerätyt aineistot huomioiden. Seuraavaksi tutkimukseni Leirilupauksen uudistamisesta etenee Lasten Kesä ry:n johtokuntaan, joka tarvittavin muutoksin toivottavasti hyväksyy uuden version Leirilupauksesta käytettäväksi järjestön toiminnassa tulevaisuudessa.

LÄHTEET

- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. 4. painos. Tampere: Vastapaino.
- Anttila, A. 2005. Loma tehtaan varjossa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Hakulinen, H. & Paija, L. 2009. Projektit ja viestintä kehittämistyössä. Teoksessa Koskinen-Ollonqvist, P., Paija, L., Pantzar, J., Saikkonen, P. & Savolainen, N. (toim.) Näkökulmia järjestöarviointiin. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry & Terveiden edistämisen keskus ry, 34-44.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Holma, T. 2009. LapsiARVI-kriteerit – perusvaatimukset lastensuojelupalvelujen laadulle. Opas laadun arviointiin ja kehittämiseen. Helsinki: Suomen Kuntaliitto. (verkkojulkaisu)
- Holma, T., Outinen, M., Idänpää-Heikkilä, U. & Sainio, S. 2001. Kirkasta ja uudista laadunhallintaa – kehitä laatutalo. Opas sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioille. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Honka-Hallila, H. 2002. Lasten Kesät. Lasten Kesä ry 1952-2002. Helsinki: Lasten Kesä ry.
- Hyttinen, N., Opari, P. & Savolainen, N. 2009. Kaikki mukaan arvioimaan. Teoksessa Koskinen-Ollonqvist, P., Paija, L., Pantzar, J., Saikkonen, P. & Savolainen, N. (toim.) Näkökulmia järjestöarviointiin. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry & Terveiden edistämisen keskus ry, 55-67.
- Kangas, U. 2004. Lastensuojelu ja lapsen huolto. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusyhtiö Tammi, 105-118.
- Kauranne, J. 1995. Vuosisata kesävirkistystä. Helsinki: Helsingin kaupunki.
- Kekäle, J. & Lehikoinen, M. 2000. Laatu ja laadunarviointi eri tieteenaloilla. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Kesäleiriesite 2012. Lasten Kesä ry:n leiriesite. Viitattu 23.9.2012.
- Ketola, T. 2002. Leirituuli. Käsikirja leiritoiminnan järjestäjille ja ohjaajille. Helsinki: Lasten Keskus Oy.

Kiijärvi-Pihkala, M. 2009. Arvioivan työotteen merkitys sosiaali- ja terveysjärjestöjen työssä. Teoksessa Koskinen-Ollonqvist, P., Paija, L., Pantzar, J., Saikkonen, P. & Savolainen, N. (toim.) Näkökulmia järjestöarviointiin. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry & Terveysturvan edistämisen keskus ry, 11-19.

Koskinen-Ollonqvist, P., Paija, L., Pantzar, J., Saikkonen, P. & Savolainen, N. (toim.) 2009. Näkökulmia järjestöarviointiin. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry & Terveysturvan edistämisen keskus ry.

Laajarinne, J. 2011. Leikkiminen kielletty. 2. painos. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Laatuakatemia. 2010a. Laadun historia. Viitattu 7.9.2012. <http://www.kotiposti.net/tuurala/Laadun%20historia.htm>

Laatuakatemia. 2010b. Laatusanasto. Viitattu 9.9.2012. <http://www.kotiposti.net/tuurala/Laatusanasto.htm>

Lillrank, P. 1998. Laatuajattelu. Laadun filosofia, tekniikka ja johtaminen tietoyhteiskunnassa. Helsinki: Otava.

LSL, Lastensuojelulaki 417/2007. 9.9.2012. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Mahkonen, S. 2010 Lastensuojelu ja laki. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Nieminen, J. 1999. Seikkailujen Suomi – eli johdatus nuorisotyön retki- ja leiritoiminnan historiaan. Teoksessa Suoranta, J. Nuorisotyöstä seikkailukasvatukseen. Tampere: Taju.

Outinen, M. & Lindqvist, T. (toim.) 1999. Sosiaali- ja terveydenhuollon laadunhallinta 2000-luvulle. Valtakunnallinen suositus. Jyväskylä: Sosiaali- ja terveysministeriö, Stakes & Suomen kuntaliitto.

Paavola, A., Honkavaara, P., Muuronen, K., Mäkinen, P., Tolonen, M & Varsa, M. 2010. Ehkäisevän lastensuojelun kirjava todellisuus. Lastensuojelulain vaikutukset eri ammattiryhmien toimintatapoihin: Mikä toimii, mikä takkuaa, mitä pitäisi kehittää? Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. Luettu 9.9.2012. http://www.talentia.fi/files/91/Ehkaisevan_lastensuojelun_kirjava_todellisuus.pdf

Pajamäki, T. & Puusniekka, A. 2012. Lasten ja nuorten puhelimen ja netin vuosiraportti 2011. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Viitattu 17.9.2012. http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/1dbad46dd9f09e379ea1fb85c24c12ef/1347896503/application/pdf/14972869/MLL%20LNPN%20raportti%202011_www.pdf

Pesonen, H. 2007. Laatu! Asiantuntijaorganisaation laatuopas. Juva: Infor Oy.

Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) 2004. Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Rousu, S. & Holma, T. 1999. Laadunhallin perusteita lastensuojelutyöhön. Toimintamalleja ja työvälineitä kuntien sosiaalitoimistojen laatutyöhön. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Rousu, S & Holma, T. 2004. Lastensuojelupalvelujen laadunhallinta. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Räty, T. 2008. Uusi lastensuojelulaki. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Sosiaali- ja terveysministeriö & Suomen Kuntaliitto. 2010. Lastensuojelun kansalliset laatusuosituksen. Viitattu 9.10.2012. <http://www.sosiaaliportti.fi/File/c23e4cee-ea10-47c0-9eba-9bff9e06e2bc/Lastensuojelun+kansallinen+laatusuositus.pdf>

Suomen Kuntaliitto & Valtionvarainministeriö. 1998. Julkisten palvelujen arviointi. Helsinki: Oy Edita Ab.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2012a. Lastensuojelun käsikirja. Ehkäisevä lastensuojelu. Viitattu 9.9.2012. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2012b. Lastensuojelun käsikirja. Mitä on lastensuojelu? Viitattu 10.9.2012. http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/mita_on_lastensuojelu/

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2012c. Lastensuojelun käsikirja. Loma-, leiri- ja virkistystoiminta. Viitattu 23.9.2012. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/luomatoiminta/>

Tuurala, T. & Holma, T. 2008. Lastensuojelun laatusanasto. Suomen Kuntaliitto. Viitattu 9.9.2012. http://www.sosiaalitalo.fi/ep/tiedostot/Laatusanasto_arvo.pdf

Tuurala, T. 1998. Laatu, yhteiskunta ja lastensuojelu. Helsinki: Stakes.

Törrönen, M. & Vornanen, R. 2004. Lastensuojelun ehkäisevä työ. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusyhtiö Tammi, 154-201.

Ursin, J. 2007. Yliopistot laadun arvioijina. Akateemisia käsityksiä laadusta ja laadunvarmistuksesta. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimislaitos, Jyväskylän yliopisto.

Vuosikertomus 2011. Lasten Kesä ry.

Haastattelut

Lasten Kesä ry:n Hauhon lomakeskuksen keittiöhenkilökunnan haastattelu 10.8.2012.

Lasten Kesä ry:n Hauhon lomakeskuksen ohjaajien haastattelu 11.7.2012.

Lasten Kesä ry:n leirin johtajien haastattelu 5.6.2012.

Lasten Kesä ry:n Miehikkälän kesäkylän keittiöhenkilökunnan haastattelu 9.8.2012.

Lasten Kesä ry:n Miehikkälän kesäkylän ohjaajien haastattelu 8.8.2012.

LASTEN KESÄ RY:N LEIRILUPAUS 2008

LASTEN KESÄ RY:N LEIRILUPAUS

Lasten Kesä ry. on yhdistys, joka ei tavoittele taloudellista voittoa.

Lasten Kesän leireillä:

Leirikeskukset soveltuvat lasten leiritoimintaan

- Leirialueella on selkeät rajat.
- Leirialue, välineet ja tilat on suunniteltu lapsille.
- Leirikeskukset sijaitsevat järjestön omilla tonteilla rauhallisilla paikoilla, ulkopuolisten oleskelu ja läpikulku alueella ovat kiellettyjä.
- Tytöt ja pojat majoittuvat eri huoneissa.
- Majoitutaan ja toimitaan ikäryhmittäin.
- On sisämajoitus ja sisä vessat.
- Ei ole kerrossänkyjä.
- Leiriläisille on varattu peitto, tyyny, lakanat, tyynyliina ja päiväpeitto (omia liinavaatteita ei tarvitse ottaa mukaan).
- Keskuksissa on rantasaunat.
- Sade ei pilaa leiripäivää, keskuksissa on sisätoimintatiloja.
- Keskuksat sijaitsevat järven rannalla (moottoriveneiden käyttö kiellettyä) ja käytössä on oma uimaranta.
- Ohjelma ei vaadi leiriläisiltä erityistaitoja.
- Peli- ja leikkivälineet ovat kaikkien käytössä.
- On mahdollisuus soudella.

Lasten terveydestä ja turvallisuudesta pidetään huolta

- Leirin säännöt kerrotaan leiriläisille ja ne ovat koko henkilökunnan tiedossa.
- Keskuksissa on luodut toimintamallit hätätilanteisiin ja ne ovat henkilökunnan tiedossa.
- Henkilökunta noudattaa turvallisuusmääräyksiä.
- Vanhemmilta saatuja lasta koskevia luottamuksellisia tietoja ei luovuteta sellaisille tahoille, joille tieto ei ole lapsen turvallisuuden, terveyden yms. kannalta välttämätöntä.
- Leiriohjaajille järjestetään vuosittain ensiapu- ja turvallisuuskoulutusta.
- Keskuksissa on ajantasainen ensiapuvarustus.
- Leiriläiset ovat vakuutettuja (Keskinäinen vakuutusyhtiö Tapiola: yksityistapa-turvavakuutus)
- Sairastapauksissa ollaan yhteydessä kotiin ja terveydenhoidon ammattilaisiin sekä tarvittaessa käydään lääkärissä.
- Ohjaajat huolehtivat että leiriläiset ottavat mahdolliset lääkkeensä oikein ja että lääkkeet ovat vain asianomaisten saatavilla.
- Rannassa ja nuotiopaikoilla ei toimita ilman valvontaa.
- Soutaessa kaikki käyttävät pelastusliivejä.
- Ohjaaja on läsnä majoitustalolla myös öisin.
- Leirialueen ulkopuolelle tehdään retkiä vain ohjaajan kanssa ja valvotusti.
- Leirialueen rajat käydään läpi leiriläisten kanssa.

- Tulentekovälineitä ja teräaseita käytetään vain ohjaajien valvonnassa.

Leiriläisten perustarpeista pidetään huolta

- Ruokailuajat ovat säännölliset.
- Ruokavalio on monipuolinen ja ruokailutilanne kiireetön.
- Ruuanvalmistuksessa toteutetaan ravitsemussuosituksia ja lautasmallin mukaista ruokailua opetetaan ja suositellaan lapsille.
- Toiminta on ohjattua ja valvottua.
- Leiriruoka on ravitsevaa kotiruokaa.
- Välipalat ovat laadukkaita ja terveellisiä.
- Keittiöhenkilökunta on ammattitaitoista ja heillä on valmiudet erityisruokavalioiden toteuttamiseen.
- Keittiön toiminnassa huomioidaan leiriohjelma (esim. lasten poimimista marjoista voidaan paistaa piirakkaa poimijoille).
- Pidetään huolta, että leiriläiset vaihtavat puhtaita vaatteita yllensä.
- Pestään leiriläisten pyykkiä tarvittaessa.
- Pestään hampaat aamuin illoin.
- Pestään kädet ennen ruokailuja.
- Sadesään yllättäessä lasten vaatteet kuivataan.
- Leiriläisten nukkumaanmeno- ja heräämisajat ovat säännölliset.
- Leiriläisille turvataan mahdollisuus keskeytymättömään uneen ikäryhmästä riippuen vähintään 9-10 tunnin ajan yössä.
- Järjestetään valvottu kuljetus keskuksiin usealta paikkakunnalta.
- Leiriläiset liikkuvat päivittäin monipuolisesti, kukin kykyjensä mukaan.

Leiriläisiä ohjataan omatoimisuuteen, toisten leiriläisten ja ympäristön kunnioittamiseen

- Huomioidaan erilaiset vakaumukset esim. ruokavalion ja ohjelman suhteen.
- Panostetaan kiusaamisen ennaltaehkäisyyn, kiusaamista ei suvaita ja siihen puututaan heti.
- Tunteet ilmaistaan ilman kirosanoja.
- Leiriläiset ovat tasavertaisia.
- Leiriläisillä on fyysinen ja henkinen koskemattomuus.
- Ohjaajien opastuksella ja avustuksella lapset petaavat sänkynsä joka aamu.
- Leiriläisillä on myös vastuuta (esim. järjestäjänä toimiminen ruokailussa).
- Biologisesti hajoava jäte lajitellaan ja käsitellään luontoa kunnioittaen.
- Pahvi ja paperijäte lajitellaan ja käsitellään luontoa kunnioittaen.
- Ruoka valmistetaan lähellä tuotetuista raaka-aineista mahdollisuuksien mukaan.

Leirielämä poikkeaa kaupunkielämästä - edukseen

- Ei käytetä rahaa.
- Ei katsota telkkaria eikä pelata tietokonepelejä.
- Tupakointi ei ole sallittua edes vanhempien luvalla.
- Päihteitä ei tuoda leirialueelle edes verenkierrossa.
- Teinilläkin on oikeus olla lapsi.
- Leiriläiset eivät törmää alkoholi- tai tupakkamainontaan.
- Ei käytetä henkilökohtaisia matkapuhelimia kuin poikkeustapauksissa.

Työntekijät ovat taitavia ja heitä on riittävästi

- Leiriohjaajat ovat täysi-ikäisiä.
- Leiriohjaajista valtaosa on kasvatus- ja sosiaalialan opiskelijoita.

Lupaus laadukkaasta leiristä

- Leiriohjaajat toimivat työsuhteessa.
- Leiriohjaajat ovat kielitaitoisia.
- Aamusta iltaan ohjaajia on työvuorossa vähintään yksi kymmentä leiriläistä kohden.
- Koko henkilökunnalla on velvollisuus puuttua esim. vaaratilanteisiin ja sääntöjen rikkomiseen (ohjaajat, keittiö- ja siivoushenkilöstö, kiinteistönhoito).
- Leirinjohtajalle voi soittaa jokaisena leiripäivänä ja keskustella lapsen leirin kuluista (soittoajat mainitaan aina leirikirjeessä).
- Leirinjohtaja ottaa yhteyttä kotiin ongelmatilanteissa, esimerkiksi lapsen sairastuessa.

HAASTATTELUKYSYMYKSET

- Mitä on laadukas leiritoiminta?
- Mitä hyötyä Leirilupauksesta on toiminnan suunnittelua ja järjestämistä?
- Miten Leirilupaus vastaa toteutuvaa leiritoimintaa?
- Miten Leirilupausta tulisi päivittää sisällöllisesti ja rakenteellisesti?